

MAL VE HİZMET TÜRLERİ

Tam (Pür, Saf, Kolektif) Kamusal Mal Ve Hizmetler

- Faydaları bölünemez (Samuelson)
- Fiyatlandırılmaz
- Pazarlanamaz
- Sadece devlet tarafından üretilirler
- Kimse mahrum bırakılamaz ve kimse kendini mahrum edemez.
- Gelir dağılımı üzerindeki etkileri nötr kabul edilir.
- Nüfus artışı toplam maliyetleri arttırmaz
- Üretim miktarları ve üretim şekilleri siyasal süreç tarafından belirlenir
- Pozitif dışsallık yayarlar.
- Bedavacılık söz konusudur
- **Örnek;** milli savunma, iç ve dış güvenlik, adalet ve zorunlu temel eğitim hizmetleri, vb

Yarı Kamusal Mal Ve Hizmetler

- Faydaları bölünebilir
- Fiyatlandırılabilir
- Pazarlanabilir
- Hem devlet hem de özel kesim tarafından üretilirler
- Bedelini ödemeyen mahrum bırakılabilir.
- Nüfus artışı toplam maliyetleri artırır.
- Pozitif dışsallık yayarlar ancak bu dışsallıktan belirli sayıdaki kişiler yararlanır.
- Sıkışıklık ve sıkışıklık maliyeti söz konusudur.
- Tam kamusal mal ve hizmet ile yarı kamusal mal ve hizmet ayrımı Samuelson tarafından yapılmıştır
- **Örnek;** eğitim (zorunlu ilköğretim hizmeti hariç), sağlık, park ve bahçe hizmetleri vb.

Erdemli Mal Ve Hizmetler

- Erdemli – erdemsiz mal ve hizmet ayrımı MUSGEAVE tarafından yapılmıştır.
- Sosyal yarar sağlarlar.
- Hem devlet hem de özel sektör tarafından üretilebilmelerine rağmen daha çok devlet tarafından üretilirler.
- Marjinal sosyal faydaları marjinal özel faydalarından büyüktür. (Pozitif dışsallıkları vardır)
- Devlet tarafından ya az bir bedel karşılığı ya da bedelsiz sunulurlar.
- Devlet tarafından öncelikli olarak bazı kişi ya da gruplara ekonomik veya sosyal amaçla sunulur.
- Dışarıda tutulma özelliği mevcuttur.
- Genellikle tüketimi zorunlu kılınır (Birey istese de istemese de tüketmek zorundadır.)
- Paternalist Yaklaşımına dayanır (Devlet Baba).
- **Örnek;** Huzurevi, çocuk esirgeme kurumu, Covid 19 veya zorunlu aşılama hizmetleri, öğrenci bursu hizmetleri vb.

Erdemsiz (Demerit) Mal Ve Hizmetler

- Tüketilmesi ve üretilmesi toplum için zararlı olan mal ve hizmetlerdir.
- Devlet tarafından kontrollü üretilir veya üretimleri veya tüketimleri yasaklanır.
- Üretilmesi veya tüketilmesi negatif dışsallık yayar.
- Üretimleri özel sektöre bırakıldığında aşırı talep oluşabilmektedir.
- **Marjinal sosyal maliyeti marjinal özel maliyetinden büyüktür.**
- **Örnek;** alkol, uyuşturucu, tütün ve benzeri mamullerin tüketilmesi, şiddet içerikli film ve dizilerin izlenmesi vb.

BİLİNMESİ GEREKEN BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Paternalist Yaklaşım (Devlet Baba)

- Devlet, belirli mallar veya hizmetlerle ilgili bireysel tercihler yerine kendi tercihlerini dayatır. Burada devletin görevi, vatandaşlarını korumak, yönlendirmek, yol göstermek ve onların iyiliğine olacağına inandığı kararları onun adına alıp uygulamaktır. Bunun karşılığında da devletin vatandaşlarından beklediği, kayıtsız şartsız itaat etmek ve bağlılık göstermektir.

Mali Tekeller

- Devletin; tütün, alkollü içecekler gibi talep esnekliği düşük bazı mal ve hizmetlerin üretimini ve satışını kamu tekeline alıp bunların fiyatlarını çok yüksek karlar sağlayacak şekilde belirleyerek gelir sağlayabildiği mal ve hizmetlere **mali tekel** denir.
- Gerek mali tekellerde ve gerekse tekel oluşturmadan gerçekleştirilen bazı tedbirlerle devlet, mali amaç yanında çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi amaçlar da gözetmektedir.

Mali Tekeller Devlete İki Tür Gelir Sağlar

- Dolaylı bir vergi olan tüketim vergilerinin fiyatlara kaynaştırılması sonucu elde edilen gelir,
- Mali esnekliği düşük olan ve ikame imkânı bulunmayan mal ve hizmetlerin üretiminin devlet tekeline alınması

Doğal Tekeller

- Kurulumunda yüksek sabit sermaye ihtiyacı duyulur
- Üretim hacminin genişlemesi sonucu marjinal maliyetleri giderek azalır (azalan maliyetlerle üretim yaparlar).
- Marjinal maliyete eşit bir fiyatla yapılan satışlarda doğal tekel zarar eder.
- Telekomünikasyon, doğalgaz üretimi, demiryolu, elektrik üretimi vb.
- Kapsam ekonomileri söz konusudur

Doğal Tekellerde Devlet Üç Şekilde Üretim Yapabilir

- **Üretimi Özel Sektöre Bırakmak** (Fiyat düzenlemeleri yaparak (taban – tavan fiyatlaması vb.)
- **Marjinal Maliyet Fiyatlaması İle Üretimi Kamu Kesimine Bırakmak:** Eğer kamu tekelleri, tüm piyasa talebini karşılayacak şekilde marjinal maliyet fiyatlaması yaparsa, ortalama maliyetler daha büyük olacağından zarar oluşur. Oluşan bu zarar bütçeden ve dolayısıyla vergilerden karşılanacağından etkinlik bozulmuş olur.
- **Ortalama Maliyet Fiyatlaması İle Üretimi Kamu Kesimine Bırakmak:** Eğer kamu tekelleri, tüm piyasa talebini karşılamak yerine, ortalama maliyet fiyatlaması yaparsa zarar oluşmaz ve uzun dönemde normal kar düzeyi korunmuş olur. Ortaya zarar çıkmaması aynı zamanda devletin bütçeden ekstra ödeme yapmaması anlamına gelir ve etkinliğin devamlılığı sağlanır.

Lindahl Çözümü

- Lindahl bireylerin, kamu hizmetlerinden yararlandıkları fayda oranında vergi yüküne tabi tutulmaları gerektiğini savunur ve buna **"Lindahl Fiyatı"** adı verilir.
- Kamusal Fayda < Ödenen Vergi ⇒ **MALİ SÖMÜRÜ** Kamusal Fayda > Ödenen Vergi ⇒ **MALİ RANT**

KAMUSAL ve YARI ÖZEL MALLARDA FİYATLAMA YÖNTEMLERİ

Monopolcü Fiyatlama

- Toplum için zararlı sayılan mallar için devletin uyguladığı fiyat politikasıdır (Alkol, tütün vb.).
- Bu fiyatlama ile yöntemi ile elde edilen gelirler çapraz finansman yoluyla kullanılır.
- Çapraz finansman: Toplum için zararlı sayılan malların satışından monopolcü fiyatlama yöntemi ile elde edilen gelirlerin toplum için faydalı sayılan özel malların finansmanında kullanılması yöntemidir.
- **Erdemsiz Mal ⇒ Mali tekeller ⇒ Kar amacı ⇒ Monopolcü Fiyatlama ⇒ Çapraz Finansman**

Marjinal Maliyet Fiyatlaması

- Her bir ekstra ürün üretmenin maliyetinin fiyatıdır. Şayet kamu hizmeti ağır basan kamu tekelleri, tüm piyasa talebini karşılayacak şekilde marjinal maliyet fiyatlaması yaparsa oluşacak fiyat, ortalama maliyetlerden daha düşük olacağı için kamu tekelini zarar eder.
- Bu fiyatlama yöntemi genellikle toplu taşımacılık, yükseköğrenim, sağlık hizmetleri gibi yoğun dışsal ekonomi yayan mal ve hizmetler için geçerli olmaktadır.

Ortalama Maliyet Fiyatlaması

- Bir malın fiyatının, o malın ortalama maliyetine belirli bir kâr payı eklenmesiyle belirlenmesine dayanan bir tür maliyet üstü fiyatlandırma yöntemidir

Çoklu Fiyatlama Yöntemleri

- İki Parçalı Fiyatlama: Eşit miktarda abonelik ve tüketime bağlı olarak değişen kullanım bedeli (elektrik, telefon, internet, doğalgaz vb)
- Fiyat Ayrımcılığı: Farklı tüketici gruplarına farklı fiyatların uygulanması (indirimli-tam bilet uygulaması vb.)
- Zirve Talep (Yoğun Dönem) Fiyatlaması: Talebin yoğun olduğu dönemlerde yüksek fiyat, düşük olduğu dönemlerde düşük fiyat (oteller hafta sonu pahalı, hafta içi ucuz)

İkinci En İyi Fiyatlama

- Birbirinin ikamesi olan iki maldan birinin fiyatı marjinal maliyetinin üzerinde saptanmış ise, ikame malın fiyatının da marjinal maliyetin üzerinde saptandığı fiyatlamaya yöntemidir.
- Örneğin, elektriğin birim fiyatının artırılması sonucunda ısınmada elektrik enerjisi yerine fiyatı marjinal maliyetinin altında saptanan oduna olan talep artacaktır. Bu durumda aşırı miktarda ağaç kesileceğinin düşünülmesi ile odunun fiyatının da marjinal maliyetin üzerinde belirlenir. Bu fiyatlama yönteminde, ikame mallardan birine yoğunlaşan talebin azaltılmaya çalışılması ve etkinliğin sağlanması amaçlanmaktadır.

Çapraz Sübvansiyon

- Bir mal veya hizmetin, zararına piyasaya sunulması ve bu zararın başka mal veya hizmetlerden elde edilen kârla finanse edilmesidir. Bu durumda bir grup alıcı aynı mal veya hizmet için daha yüksek fiyat ödeyerek başka bir grup alıcı ise o mal ve hizmet için daha düşük fiyat öder.
- Tunceli ilinin Ovacık ilçe belediyesi tarafından nohut üretimi ve satışından elde edilen gelirle aynı belediyenin ücretsiz ulaşım imkânı sağlanması örnek olarak verilebilir.

DIŞSALLIKLAR ve DIŞSALLIKLARIN ÖZELLİKLERİ

- Tüketicilerin dışsal zarar elde etmeleri durumunda refahları azalırken dışsal yarar elde etmeleri durumunda refahları artar.
- Üreticilerin dışsal zarar elde etmeleri karlarını azaltırken, dışsal yarar elde etmeleri ise karlarını artırır.
- **Negatif dışsallıkta aşırı üretim varken pozitif dışsallıkta eksik üretim söz konusu olur.**
- Kaynak dağılımındaki etkinliğin bozulmasına neden olurlar.

Dışsallık Türleri

- Dışsallıklar **ilk defa KNUT WICKSELL** tarafından incelenmiştir.
- **MARSHALL** ise dışsallıklar konusunda **teoriyi ilk oluşturan** ekonomisttir. Ancak Marshall, dışsal maliyetleri göz ardı etmiştir.
- **PİGOU** refah ekonomisi ile dışsal ekonomi arasındaki bağı kurup Marshall'dan farklı olarak sadece olumlu dışsallıkları ele almamış, bunun yanında **negatif dışsallıklar üzerinde** de durmuştur.

Dışsalılıklarla Mücadele

Mali Araçlar

- **Pigou (Emisyon) Vergisi:** Negatif dışsalılıkların ortadan kaldırılması amacıyla vergi alınması gerekliliği ilk olarak **PİGOU** tarafından ortaya atılmıştır. Pigou devletin, dışsal maliyete eşit vergi almasını öngörür.
- **Pigou'cu Sübvansiyon:** Negatif dışsalılıkta aşırı üretim varken pozitif dışsalılıkta eksik üretim söz konusu olur. Pozitif dışsalılık sonucu verilen sübvansiyonlarda amaç, pozitif dışsalılıklarla oluşan düşük (eksik) üretimi sosyal optimum düzeyine çıkarırken negatif dışsalılıklar sonucu verilen sübvansiyonlarda ise amaç, negatif dışsalılıklarla oluşan fazla (aşırı) üretimi ve dışsal zararı sosyal üretim düzeyine düşürebilmektir.

DEVLET FAALİYETLERİ HAKKINDA TEMEL YAKLAŞIMLAR

MERKANTİLİST YAKLAŞIM

- 1450 – 1750 yılları arasında gelişen müdahaleci yaklaşımdır.
- Temel düşünceleri ulusal ekonomilerin zenginliğidir ve zenginliğin ölçüsünü sahip oldukları **altın ve gümüşle ölçerler**.
- Dış ticarete önem verme ilkesine dayanır ve amaç, aktif (**ihracat > ithalat**) bir dış ticaret bilançosudur.
- Merkantilistler sömürgeciliğe önem verirler.
- Merkantilist dönemde devlet müdahalesi sonucu kamu harcamaları artmış ve bunun sonucunda vergi gelirleri yerine **mülk gelirleri (mamelek)** en önemli finansman kaynağı olmuştur.
- Nüfus artışını destekleyici politikalar uygulamışlardır.

FİZYOKRATLAR

- 18. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan bu görüş Klasik İktisadi Yaklaşımın öncüsüdür.
- Devletin ekonomiye müdahalesine karşıdırlar.
- Ekonomik ve sosyal hayatta **doğal düzenin** varlığına inanırlar.
- **Tek ve dolaysız vergi** sistemini savunurlar ve vergilerin **tarım sektöründen** alınması gerektiğine, tarım sektörü dışındaki tüm sektörlerin kısır sektör olduğuna inanırlar.
- Zorunlu olmadıkça borçlanmaya başvurulmasını isteme

KLASİK İKTİSADİ YAKLAŞIM

- 18. Yüzyılın sonlarından 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'na kadar hâkim olmuş iktisadi görüştür. Öncüsü **Adam Smith'tir**.
- Devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesine karşıdırlar.
- Devlet sadece, milli savunma, adalet ve diplomasi hizmetini yerine getirmelidir.
- Vergiler düşük oranlı ve objektif ölçülere göre alınmalıdır.
- Devlet **bütçesi denk** olmalı, **borçlanmaya** sadece **olağanüstü hallerde ve özel kesimin üstlenemediği yatırımlar için** başvurulmalıdır.
- **Tarafsız Devlet Yaklaşımı'nı** savunurlar. **Tarafsız Devlet Anlayışı** devletin, mali araçları kullanmak suretiyle, bireyler ve firmaların iktisadi kararlarını olumlu veya olumsuz etkilememelerini amaçlar

KEYNESYEN İKTİSADİ YAKLAŞIM

- 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'ndan sonra ortaya çıkmıştır.
- Yalnızca mali amaçlarını yerine getiren devlet değil, **sosyal ve ekonomik amaçlarını da** yerine getirmek için piyasaya müdahale eden devlet anlayışını savunurlar.
- Ekonomideki **fiyat istikrarını sağlamak ve ekonomiyi tam istihdama ulaştırmak** gibi amaçların gerçekleştirilmesi için devlet, ekonomiye **müdahale etmelidir**.
- Tarafsız devlete karşı çıkan Keynes, devletin iktisadi ve sosyal nedenlerle bireyler ve firmaların iktisadi kararlarını olumlu veya olumsuz etkileyebilmelidir.

ANAYASAL İKTİSAT YAKLAŞIMI (KAMU TERCİHİ TEORİSİ – KAMUSAL TERCİH KURAMI)

- Buchanan, Hayek, Tullock, Downs, Olson gibi iktisatçılar tarafından savunulan “Kamusal Tercih Kuramı” içerisinde “Anayasal İktisat Yaklaşımı” ve “Maksimizasyon Yaklaşımını” barındırır.
- Klasik İktisadi görüşün uzantısı olarak, iktisadi faaliyetlerin tamamen piyasa ekonomisi kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğini, devletin klasik fonksiyonları hariç iktisadi faaliyetlere müdahale etmemesi gerektiğini savunurlar.
- Devletin piyasaya müdahalelerini önleyebilmek için, anayasalara devletin iktisadi ve mali yetkilerini kesin bir biçimde kısıtlayan hükümler koymak gerekmektedir.
- Seçmenler “fayda maksimizasyonu”, “Siyasal partiler “oy maksimizasyonu”, “Bürokrasi “bütçe maksimizasyonu”, “Çıkar ve baskı grupları “rant maksimizasyonu” sağlamaya çalışır.

KALKINMACI DEVLET YAKLAŞIMI

- Kalkınmacı devlet anlayışı 20. Yüzyılda Uzakdoğu’da (Hong Kong, Singapur, Güney Kore ve Tayvan) ortaya çıkan bir kalkınma anlayışıdır. Kalkınmacı devlet anlayışında ekonominin kalkınması uygulanan sıkı devlet politikalarıyla mümkün olmaktadır.
- Eski kalkınmacı devlet yaklaşımı ithal ikameci stratejiyi benimserken, yeni kalkınmacı devlet yaklaşımı küresel ölçekte rekabetçiliği öne çıkarır. İthal ikameci politika, toplam arz içinde ithalatın payını düşürerek (yüksek gümrük vergileriyle korunan iç pazarlar yaratarak) yurt içi üretimin payını artırmayı amaçlayan ekonomik gelişme ve sanayileşme stratejisidir.

SOSYAL REFAH DEVLETİ YAKLAŞIMI (PİGOU)

- Refah iktisadının kurucusu kabul edilen Pigou (1951, 1962) analizlerinde, ancak para ile ölçülebilen refah üzerinde durur.
- Pigou, yaptığı gözlemlere dayanarak belli bir malın toplumun bütün fertlerine aynı faydayı sağlayacağını kabul eder ve buna “EŞ TADMİN TEORİSİ” adını verir.

PARETO OPTİMALLIK KRİTERLERİ

- Pareto İyileştirmesi: Toplumda bir bireyin refahını arttırırken diğer bireylerin refahı azalmıyorsa buna Pareto İyileştirmesi denir.
- Pareto Optimumu (Birinci En İyi Teorem): Toplumdaki en az bir bireyin refah düzeyini azaltmadan diğerinin refahını arttırmanın bir yolu yoksa o toplumun refahı optimumdur. Bu nokta Birinci En İyi Teoremdir.

KALDOR ANALİZİ

- Kaldor'un geliştirdiği ölçüte göre belirli bir politikanın uygulanması sonucunda ortaya çıkan yeni durumdan kazançlı çıkacak olanlar, zarar görenlerin kayıplarını tam olarak tazmin etseler bile, hala kazançlı iseler, yeni durum bir sosyal iyileşmedir. Yani yeni durumda toplumun refahı artmıştır.

HICKS ANALİZİ

- Hicks'e göre bir politika uygulamasından zarar görenler, bu politikanın uygulanmaması için, önerdikleri parasal ödemelerle kazançlı çıkanları ikna edemiyorlarsa bu durum bir sosyal iyileşmedir.

BENTHAMCI VE RAWLSCI FAYDA

BENTHAM YAKLAŞIMI	RAWLS YAKLAŞIMI
• Bazı bireylerin faydası azaldığı halde toplam faydada bir artış oluyorsa bu durum iyidir.	• Rawls’a göre sosyal refah, toplumda en kötü durumda olan bireyin refahının yükseltilmesi sosyal refah fonksiyonudur.

DAR ve GENİŞ ANLAMDA KAMU HARCAMALARI

DAR ANLAMDA KAMU HARCAMALARI	GENİŞ ANLAMDA KAMU HARCAMALARI
- Dar anlamda kamu harcamaları genel (merkezi) yönetim teşkilatı ve yerel yönetimin (mahalli idareler) harcamalarını kapsar. - Türkiye’de genel (merkezi) yönetim teşkilatı içinde; genel bütçeli idareler, özel bütçeli idareler ve düzenleyici ve denetleyici kurumların yaptığı harcamalar bu kapsamda değerlendirilir. - Yerel yönetim kuruluşları ise; belediyeler, il özel idareleri ve köylerden oluşur.	- Merkezi yönetim ve mahalli idarelerin yaptığı harcamalar - İktisadi Devlet Teşekküllerinin harcamaları - Kamu Girişimlerinin yaptığı harcamalar. - Sosyal Güvenlik Kurumlarının harcamaları - Topluma yararlı hizmetler sunan kurumların harcamaları: (Belediyelerin işlettiği otobüs, tramvay, tünel, elektrik, havagazı, su işletmeleri vb. - Vergi muafıkları ve vergi indirimleri - Özel şahısların yaptıkları bağış ve yardımlar - Devlet aktifinde meydana gelen azalmalar

KAMU HARCAMALARININ ARTIŞI

Görünüşte artış	⇒ Topluma sunulan hizmetin kalitesi veya miktarı artmamalı
Gerçekte artış	⇒ Topluma sunulan hizmetin kalitesi veya miktarı artmalı
Yoğunluğuna artış	⇒ İlgili hizmet daha önce sunulmuş olmalı
Genişliğine artış	⇒ İlgili hizmet daha önce sunulmamış olmalı
Mutlak artış	⇒ Yıllar itibariyle parasal artmalı
Nispi artış	⇒ Yıllar itibariyle oransal artmalı
Görelî artış	⇒ Başka bir ekonomik veri ile karşılaştırılmalı

Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri

- Para ekonomisinin yaygınlaşması
- Bütçe usullerinin değişmesi
- Para değerinin düşmesi (enflasyon)
- Ülke sınırlarının ve nüfusun değişmesi
- Devletleştirme ve kamulaştırma

Kamu Harcamalarının Gerçekte Artış Nedenleri

- Savaşlar (Askeri nedenler)
- Siyasi nedenler
- Ekonomik nedenler
- Sosyal nedenler
- Teknolojik nedenler

KAMU HARCAMALARININ ARTIŞINI AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR

Wagner Yaklaşımı	Kamu harcamalarının sürekli arttığını, kamu harcamalarında gelir esnekliğinin birden büyük olduğunu, kamu harcamalarının; sosyal nedenler, alt yapı hizmetleri, teknoloji ve sanayileşme gibi nedenlerle arttığını savunur
Peacock-Wiseman Yaklaşımı	Savaş ve olağanüstü dönemlerde kamu harcamalarının arttığını, olağanüstü durum ortadan kalktığında kamu harcamalarının eski düzeyine geri dönmediğini savunur
Pigou – Dalton Yaklaşımı	Sosyal refahın kamu harcamaları yoluyla maksimize edilmesi, vergilemeden sağlanan marjinal liranın harcanmasının yaratacağı sosyal fayda ile mükellefe olan maliyetinin eşitlenmesi koşuluna bağlı olduğunu ifade eder
Emil Sax Yaklaşımı	Vergi ödemekle kişilerin katlandıkları fedakârlıkların toplamı ile politik karar alma sonucu toplumun sağladığı toplam faydanın birbirine eşit olması gerektiğini ifade eder
Rostow Yaklaşımı	Ekonomik gelişme ve bu gelişmenin sağlanmasında devletin oynadığı rolü kalkınma süreci ve kamu harcamaları arasındaki ilişki ile açıklar
O’conner Yaklaşımı	Devletin, büyük bayındırlık işleri, yüklü kamu ihaleleri ile burjuva sınıfına servet transferi yaptığı için kamu harcamalarının arttığını ileri sürer
H. C. Adams Yaklaşımı	Kamu harcamalarının artış nedenlerinin ekonomik, sosyal ve askeri faktörlerin farklılığı nedeniyle ülkeden ülkeye değiştiğini söyler
Niskanen Yaklaşımı	Bürokrasinin kamu harcamalarını arttırdığını savunur
Colin Clark Yaklaşımı	Vergilerle finanse edilen kamu harcamalarının, milli gelirin %25’ ini aşmaması gerektiğini savunur
Baumol Yaklaşımı	Kamu harcamalarının artışını, kamu kesiminin üretim fonksiyonunda girdilerin fiyatlarında ortaya çıkan artışlardan kaynaklandığını savunur

KAMU HARCAMALARININ SINIFLANDIRILMASI

İDARİ (ORGANİK) SINIFLANDIRMA

- En **eski, ilkel ve en çok kullanılan** sınıflandırma yöntemidir.
- Harcamayı yapan idari – teknik birimleri, kurumları (örgütü), kamu kuruluşlarının adını esas alır.
- Harcamaların ulaştığı hedeflerle ilgilenmez sadece **birim ve ne kadar** harcama yaptığının tespitine dayanır.
- Bu sınıflandırma, bakanlıklar, yargı organları şeklinde idari birimler dikkate alınarak sınıflandırılır

FONKSİYONEL (İŞLEVSEL) SINIFLANDIRMA

- Bu sınıflandırmada **hizmeti yapan birim değil yapılan hizmet yani hangi amaçla yapıldığı** esas alınır.
- Kamu harcamalarının yöneldiği **devlet faaliyetlerini** dikkate alır.
- Hizmet birim maliyetleri belirlenmeye çalışılır.
- Bir hizmetin sunulmasında katkıda bulunan tüm kurumların bütçesi bir araya getirilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı değil eğitim hizmeti ya da Sağlık Bakanlığı harcaması değil sağlık hizmeti esastır.

REEL (GERÇEK) HARCAMALAR

- Üretim faaliyeti için gerekli olan üretim faktörlerinin satın alınması ya da kiralanması sonucu yapılan harcamalardır.
- Belli bir dönemde üretilen mal ve hizmet alımına yöneliktirler ve bu nedenle verimli harcamalardır.
- Cari dönem üretimini ve fiyat düzeyini etkilerler.

Cari Harcamalar

- Tüketime ve tüketim mallarının alımına yönelik harcamalardır.
- Faydaları kısa süreli, bir yıla kadardır.
- Her yıl tekrarlanan harcamalardır.
- Mevcut üretim kapasitesini kullanmaya veya çalıştırmaya yönelik harcamalardır.
- **Örnek:** Personel giderleri, genel yönetim giderleri, tüketim malı ve dayanıksız malzeme alımları, küçük demirbaş alımları, küçük bakım ve onarım giderleri, kırtasiye giderleri, mefruşat giderleri ..

Yatırım Harcamaları

- Üretime ve üretim mallarının alımına, sermaye artırımına yönelik harcamalardır.
- Faydası gelecek yıllara yayılan, bir yıldan uzun süreli olan harcamalardır.
- Her yıl tekrarlanmazlar.
- Üretimi doğrudan doğruya arttırmaya yönelik harcamalardır.
- Maddi sermaye mallarının alımına yönelik harcamalardır.
- Mevcut üretim kapasitesini arttırmaya yönelik yapılan, ek kapasite artışı sağlayan harcamalardır.
- **Örnek;** İçinde bulunulan yıl satın alınan bina giderleri, köprü, baraj, yol, bina inşası için yapılan harcamalar, proje – etüt ve fizibilite giderleri, yapı - tesis ve büyük onarım giderleri, makine, teçhizat ve taşıt alım ve onarımları, okul, hastane, liman, köprü yapım giderleri vb.

Kalkınma (Yatırım) Carileri

- Faydaları genellikle bir yılı aşan ancak maddi sermaye üretimine yönelik olmayıp insana (beşeri sermayeye) yönelik harcamalara denir.
- **Bir harcamanın kalkınma carisi olabilmesi için;**
 - **Şekil açısından cari,**
 - **Yarattığı etkiler açısından yatırım harcaması olması gerekir.** (Memur maaşları cari harcama iken öğretmen maaşı kalkınma carisidir.

TRANSFER HARCAMA SINIFLANDIRMASI

- Temel özelliklerinden biri, harcamanın yapıldığı dönemde mal ve hizmet alımına yönelik olmamasıdır.
- Satın alma gücünün özel şahıslar ve sosyal gruplar arasında karşılıksız el değiştirmesine neden olan harcamalardır ve bu yüzden doğrudan milli geliri arttırmazlar.
- Doğrudan talep yaratmazlar ve kazanç amaçları yoktur. (hediye harcama)

Borç Faiz Ödemeleri (2017)

- Devlet çeşitli nedenlerle, siyasi sınırlardaki kişi ve kişilere ya da siyasi sınırlar dışındaki ülke ve uluslararası kuruluşlara başvurmak suretiyle borçlanabilir ve alacaklılara vade süresince faiz öder. Bu faiz ödemeleri karşılığında ödemelerin yapıldığı dönemde **herhangi bir mal ve hizmet alımı yapılmadığı karşılıksız olduğu için** faiz ödemeleri transfer harcaması olarak kabul edilir.

İktisadi Transfer Harcamaları

- Devletin üreticilerin durumunu iyileştirmek için yaptığı karşılıksız aktarımlardır.
- Firmalara sağlanan bu sübvansiyonlar ile devlet, belirli bir malın fiyatını düşürmek, kullanımını teşvik etmek, ihracatı arttırmak, bazı üreticileri korumak ve belirli bölgedeki yatırımları özendirme gibi amaçlara hizmet eder.
- Üreticiyi farklı şekillerde korumayı amaçlayan devlet, aynı zamanda üretim maliyetlerinin düşürülmesini sağlayarak tüketicuyu de korumuş olur.

MALİ TRANSFER HARCAMALARI

Devletin, **genel bütçe dışındaki** kamu kurum ve kuruluşlarına yaptığı karşılıksız parasal yardımlardır.

- Üniversiteler
- Belediyeler
- Siyasi partiler
- Dernek ve vakıflar

Cari Transfer

- Bütçe açıklarını kapatmak
- Görev zararını kapatmak

Sermaye Transferi

- Yatırım yapmak

Dolaylı ve Dolaysız Transfer Harcamaları (2004)

Dolaylı Transfer Harcamaları

- Tüketicinin alacağı mal ve eşyanın fiyatını veya göreceği hizmetlerin bedelini azaltmak amacıyla yapılan iktisadi yardımlardır.
- Ekonomik amaçlı mali yardımlar şeklindedir.
- Dolaylı transfer harcamaları kişilerin gelirlerini fiyat mekanizması yoluyla arttırır.
- Örnek; firmalara iktisadi amaçla yapılan mali yardımlar, gıda maddelerinin veya doğalgazın fiyatını düşürmek amacıyla verilen sübvansiyonlar vb.

Dolaysız Transfer Harcamaları

- Kişilerin gelirlerinin doğrudan arttıran transfer harcamalarıdır.
- Emekli maaş ödemeleri, devlet borçlarının faiz ödemeleri, savaş gazilerine yapılan yardımlar, sosyal yardımlar ve sosyal sigorta yardımları vb.

Devletin mal ve hizmet satarken, bunların fiyatını düşürmek suretiyle yaptığı yardımlar dolaylı transfer; devletin mal ve hizmet alırken, bunların fiyatını artırmak suretiyle yaptığı yardımlar dolaysız

SERMAYE TEŞKİLİ İÇİN YAPILAN TRANSFER HARCAMALARI

- Devletin, **özel kesime ait taşınır sermaye malları** ile **daha önceki dönemlerde üretilmiş taşınmazları** satın almak için yaptığı harcamalara denir.
- Devlet harcamaların karşılığında taşınmaz ya da taşınır bir mal elde eder (karşılıklıdır ve bu nedenle milli geliri doğrudan arttırmazlar).
- Dul, yetim aylıkları, sosyal nitelikli karşılıksız transfer harcaması iken öğrenim kredileri sermaye teşkili için transfer harcamasıdır.

Şayet bina, yapım yılı içinde devletçe satın alınıyorsa yatırım, daha önceki yıllarda yapılmış bir bina satın alınıyorsa sermaye teşkili niteliğinde transfer harcaması kabul edilir

Gelir Dağılımını Olumlu Etkileyen Harcamalar

- İşsizlik maaş ödemeleri
- Öğrenci Bursları
- Emekli, dul, yetim aylıkları vb.
- Negatif gelir vergisi

Gelir Dağılımını Olumsuz Etkileyen Harcamalar

- İktisadi amaçlı mali transferler
- İç borç faiz ödemeleri
- Yüksek gelir gruplarının yararlandığı eğitim ve sağlık harcamaları

1. VERGİ

- Cebridir (zorunludur)
- Karşılıksızdır.

2. HARÇ

- Cebridir (zorunludur)
- Karşılıklıdır.

3. RESİM

- Cebridir (zorunludur)
- İzin belgesi karşılığı alınır.

4. ŞEREFİYE (DEĞERLEME RESMİ)

- Devlet veya belediyeler tarafından yapılan bayındırlık ve imar hizmetlerinden dolayı (yol, köprü vb.), o bölgede bulunan gayrimenkullerin (bina ve arsaların), değerlerinde meydana gelen artışlar sonucu alınır,
- Belli bir karşılığı vardır (vergiden farklı, harca benzer ve resime benzer)
- Zora dayalı alınır (vergiye, harca ve resime benzer)

5. HARCAMALARA KATILMA PAYI

- Şerefiyelerde değer artışı olduğu için bir bedel alınırken harcamalara katılma payında mutlaka bir değer artışı söz konusu olmak zorunda değildir

6. PARAFİSKAL GELİRLER (VERGİ BENZERİ GELİRLER veya HARÇ BENZERİ GELİRLER)**7. MÜLK ve TEŞEBBÜS GELİRLERİ (MAMELEK – PATRİMUAN GELİRLERİ)****7. PARA ve VERGİ CEZALARI****8. BORÇLANMA GELİRLERİ (İSTİKRAZLAR)****9. FON GELİRLERİ****10. DEVALÜASYON GELİRLERİ****11. YARDIM VE BAĞIŞLAR****12. MALİ TEKELLER****13. EMİSYON VE SENYORAJ GELİRLERİ**

VERGİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1. Verginin Konusu

- Verginin üzerine konulduğu, doğrudan ya da dolaylı olarak kaynağını oluşturan iktisadi unsurdur.

2. Verginin Matrahı

- Verginin üzerinden hesaplandığı değer (advalorem) ya da miktardır (spesifik)
- Advalorem Matrah:** Söz konusu vergi unsurunun **parasal değeri** üzerinden hesaplanması (evin değeri, elde edilen safi gelir, taşıtın değeri, vb) ilkesine dayanır. Örnek; gelir vergisi, kurumlar vergisi vb.
- Spesifik Matrah:** Söz konusu vergi unsurunun; ağırlığı, uzunluğu, sayısı gibi **fiziksel miktarı ya da ölçü birimi** üzerinden hesaplanması (aracın ağırlığı, motor gücü, evin veya arazinin kapladığı alan, kumaşın metresi vb.) ilkesine dayanır. Örnek; motorlu taşıtlar vergisi, alkollü içkilerde alkol derecesine göre alınan özel tüketim vergisi gibi.

3. Vergi Mükellefi

- Üzerine vergi borcu düşen gerçek ya da tüzel kişidir.

Kanuni (Yasal) Mükellef

- Adına vergi borcu düşen ve kanunen vergiyi ödemek zorunda olan gerçek veya tüzel kişidir.

Aracı Mükellef (Mutavassıt Mükellef - Yansıtan kişi)

- Kanuni mükellef durumunda bulunan kişinin ödemiş olduğu bir vergiyi başkasına aktarması sonucu ortaya çıkan mükellefiyet durumuna “aracı mükellef” adı verilir. Kısacası kanuni mükellef vergiyi yansıtmış ise aracı mükellef konumuna geçer.

Fiili Mükellef (Vergi Taşıyıcısı - Vergi Yüklenicisi)

- Vergi yükünü gerçekte taşıyanlardır. Yansıma sonucunda vergi yüküne fiilen katlanmak zorunda olan kişi olarak da tanımlanabilir. Bu mükellef genelde tüketicidir.

4. Vergi Sorumlusu (Mutavassıt Ödeyici)

- Gerçek vergi mükellefi olmadıkları halde, asıl vergi mükelleflerinden istenen vergiyi vergi dairesine ödemek ve diğer vergi ödevlerini yerine getirmek zorunda olan kişilere **vergi sorumlusu** denir.
- Vergi sorumlusunun en bilinen örneği, ücretlere ilişkin gelir vergisi uygulamasında ücretlinin kaynağında vergisini kesen ve vergi dairesine yatıran **işveren** gösterilebilir.

5. Verginin Tarhı (Hesaplanması)

- Vergi alacağının kanunlarda gösterilen matrah ve oranlar üzerinden vergi dairesi tarafından hesaplanarak bu alacağı miktar itibarıyla belirlemeye yönelik idari işlemdir.

TARH YÖNTEMLERİ

- Beyana Dayalı Tarh:** Mükellef gelir ve giderini kendisi hazırlayıp bildirir
- İkmalen Tarh:** Defter, kayıt ve belgelere dayanılarak idare gelip ikinci kez hesaplama yapar
- Düzeltilme Yoluyla Tarh:** Mükellef idareye ya da yargı yoluna başvurarak ikinci kez hesaplama yaptırır
- Resen Tarh:** Defter, kayıt ve belgelere dayanılarak tarh söz konusu olamamakta. Takdir komisyonu tarh etmekte
- İdarece Tarh:** Re’sen veya ikmalen tarh dışında kalan hallerde, mükelleflerin müracaat etmemeleri veya görevlerini yerine getirmemeleri durumunda
- Tahrir Dayalı Tarh:** Kaydetme usulüyle hesaplama (uygulanmamakta)

Verginin Tebliği

- Tebliğ; borcun mükellefe ve vergi sorumlusuna bildirilmesidir.
- **Memur vasıtasıyla tebliğ:** Hazine ve Maliye Bakanlığı tebliğleri, posta yerine memur vasıtasıyla da yaptırmaya yetkilidir.
- **Elektronik ortamda tebliğ:** Elektronik ortamda tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen **beşinci günün sonunda yapılmış sayılır.**
- **Elektronik ortamda ilan yoluyla tebliğ:** Şayet vergi veya vergi ceza tutarı 3.600 TL'nin üzerindeyse Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı Gelir İdaresi Başkanlığının, diğer idareler için ise ilgili idarenin internet sitesinde ayrıca duyurulur. İlan yazısının askıya çıkarıldığı tarihi izleyen 15. gün, ilan tarihi olarak kabul edilir.

Verginin Tahakkuku

- Verginin tahakkuku, verginin ödenecek aşamaya gelmesini, kesinleşmesi ise vergiye karşı yasal veya idari hiçbir başvuru yolunun artık kalmadığını ifade eder.

Verginin Tahsili

- Borcun devlete ödenmesidir.
- **Mükellefçe Yatırılması:** Mükellefin kendisinin ödemesi
- **İltizam Usulü:** En yüksek hasılatı vermeyi taahhüt eden mültezimin devlete önceden ödeme yapıp sonradan vergiyi toplaması
- **İhale Usulü:** En düşük oranda pay isteyen vergi toplama görevinin verilmesi
- **Emanet Usulü:** Devletin kendi memurları aracılığı ile vergiyi toplaması
- **Temsilciler Aracılığı ile Tahsil Usulü:** Muhtar, imam, öğretmen aracılığı ile toplama
- **Stopaj (Tevkifat – Kaynakta Kesinti) Usulü:** İşverenin çalıştığı personelin maaşına yönelik yaptığı kesinti

Vergi Muafiyeti

- Vergi kapsamına alınmış, vergilendirilmesi gereken **mükelleflerin**, yasalara konulan hükümler vasıtasıyla vergi kapsamının dışına çıkarılması

Vergi İstisnası

- Vergi kapsamına alınmış, vergilendirilmesi gereken **konuların**, yasalara konulan hükümler vasıtasıyla vergi kapsamının dışına çıkarılması Motorlu taşıtlar vergisinde traktörlerden vergi alınmaması gibi

Objektif Vergi Yüğü

- Mükelleflerin ödedikleri verginin gelir, harcama ve servetlerinde meydana getirdiği azalmanın sayısal olarak ölçülebilmesidir.

Sübjektif Vergi Yüğü (Vergi Baskısı, Vergi Tazyiki)

- Mükelleflerin ödedikleri vergilerin mükellefler üzerinde yarattığı sayısal olarak ölçülemeyen psikolojik tepkilerdir.

VERGİ YÜKÜNDEN KURTULMA YÖNTEMLERİ

1. VERGİNİN ÖDENMEMESİ

- Vergiden kaçınma
- Vergi kaçırma
- Vergi grevi ya da reddi

2. VERGİNİN ÖDENMESİ

- Verginin Giderilmesi (Telifisi)
- Vergi Yansımaları
- Verginin Kapitalizasyonu (Sermayeleştirilmesi)
- Verginin Amortismanı

Vergiden Kaçınma

- Mükellefin vergi yasalarının boşluklarından yararlanmasıdır
- **Vergi Arbitrajı:** Mükellefin daha fazla vergi ödememek için farklı gelir türleri veya değişik vergi oranlarının avantajlarından yararlanmasıdır.
- **Verginin Ertelenmesi:** Vergi yasalarının elverdiği ölçüde vergiyi gelecekte ödemenin avantajından yararlanmaya verginin ertelenmesi denir.
- Özellikle enflasyonist dönemlerde uygulanır.
- **Vergi Avantajlarından Yararlanma:** Kanunlarda yer alan muafiyet, istisna, indirim gibi avantajlardan yararlanmak.
- **Gelir Aktarımı:** Yüksek oranda vergi ödeyen bireyler, düşük oranda vergi ödeyen veya hiç vergi ödemeyen yakınlarına gelir aktarmak suretiyle vergiden kaçınabilirler.

Verginin Giderilmesi

- **Verginin Karar Etkisi:** Mükelleften vergi alınması sonucunda mükelleflerin, tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını değiştirmesi veya yeniden gözden geçirmesi durumudur.
- **Verginin Gelir Etkisi:** Ödediği vergiden dolayı geliri azalan mükellefin eski gelir düzeyini veya daha fazlasını yakalamak için daha çok çalışıp daha çok gelir elde etme çabasıdır.
- **Verginin İkame Etkisi:** Vergi oranlarının arttırılması ya da ödediği vergiden dolayı geliri azalan mükellefin çalışmak yerine çalışmamayı (boş zamanı arttırmayı) tercih etmesidir.
- **Verginin Dönüştürülmesi:** Vergi nedeniyle üreticilerin maliyetlerinde ortaya çıkan artışın giderilmesidir.

Verginin Yansımaları

- Kanuni mükellefi tarafından ödenen bir verginin fiyat mekanizması aracılığı ile kısmen veya tamamen üçüncü şahıslara aktarılmasına “**verginin yansımaları**” adı verilir.

Yansımaları Aşamaları

- Verginin ödenmesi
- Verginin vurgusu
- Verginin aktarılması
- Verginin Yerleşmesi

YANSIMAYI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Yansımayı Belirleyen
MİKRO Ekonomik Faktörler

- Arz ve talebin fiyat esnekliği
- Piyasa yapısı
- Vergilendirilen malın türü
- Verginin türü ve niteliği
- Verginin yüksekliği

Yansımayı Belirleyen
MAKRO Ekonomik Faktörler

- Ekonominin içinde bulunduğu konjonktürel yapı
- Mükelleflerin vergileri finansman şekli
- Vergilerin gecikme olmadan harcanması
- Ekonomilerin dışa açık veya kapalı olması

YANSIMA TÜRLERİ

1. İLERİYE YANSIMA	• Vergi ödeyen mükellefin, ödediği verginin yükünden kısmen veya tamamen kurtulmak için piyasa mekanizması çerçevesinde mal ya da hizmetin fiyatını arttırmak suretiyle vergiyi başkalarına aktarmasına ileriye yansımaya denir. Satıcının sattığı malın fiyatı üzerine ödediği vergiyi de ekleyerek bir sonraki aşamaya aktarması örnek olarak verilebilir.
2. GERİYE YANSIMA	• Mükelleften alınan verginin alıcılara doğru değil de üreticilerin, üretimde kullandıkları, üretim faktörlerine doğru vergiyi aktarmalarına geriye yansımaya adı verilir. • İşçilere daha düşük ücret vermek, hammaddeleri daha ucuza satın almak veya kirayı düşürmek gibi uygulamalar örnek olarak verilebilir.
3. KANUNİ YANSIMA	• Kanunlar tarafından verginin kime yansıtılabileceğinin önceden belirlenmesine "kanuni yansımaya" denir. Katma değer vergisi, gümrük vergilerinde ithalatçıya ithalat sonrasında ödediği vergiyi, kanunen malı satarken fiyatına ekleme hakkı tanınması kanuni yansımaya örnek olarak verilebilir.
4. FİİLİ YANSIMA	• Kanunlarda öngörülmemesine rağmen ödenen verginin yükümlüsü tarafından piyasa koşullarından yararlanmak suretiyle bir başkasına aktarılmasını ifade eder. Gümrük vergisinde ithalatçı, ödediği gümrük vergisini ithal malının fiyatını attırarak tüketicilere devretmesi örnek olarak verilebilir.
5. SINIRLI YANSIMA	• Yansımının belirli bir yönde olacağını, belirli ekonomik unsurlar üzerinde toplanacağını ve yansımaya nedeniyle ödenen verginin bütün topluma yayılmayacağını ifade eder. • Smith, vergi yükünün sonunda satıcı üzerinde, Ricardo ise tüketiciler üzerinde kalacağını ileri sürmüştür.
6. SINIRSIZ YANSIMA	• Ödenen verginin kişiden kişiye devredilmek suretiyle tüm toplum veya ekonomi yayılmasını ifade eder. • Verginin her alana transfer edileceğini vergi yükünün tüm toplumun her katmanına yayılacağını ve hissedilmeyecek hale geleceğini ifade eder.
7. ÇAPRAZ YANSIMA	• Belirli bir mal üzerine konulmuş olan verginin, esnekliği düşük bir başka malın fiyatının yükseltilmesi sonucu yansıtılmasına denir. Daha çok ikame mallarda söz konusu olur.

8. ÇİFT YANSIMA	- Verginin önce malın fiyatını artırması, daha sonra da bu fiyat üzerinden kar marjının hesaplanarak fiyata eklenmesidir. Böylelikle nihai tüketiciye hem vergi hem de satıcının kar beklentisi yansımaktadır. - Örnek; üretici 100 TL'lik bir ürüne, %18 KDV ekleyerek (vergiyi yansıtarak) $(100 \times \%18 = 18)$ toptancıya 118 TL'ye satmış olsun. Toptancının her sattığı ürünü %10 karla sattığını varsayalım. İlk önce %18 lik vergi yansımaları olmadan toptancının karını hesaplayalım. Sonra %18 lik vergi yansımalarının olması halinde toptancının karını hesaplayalım. %18 lik vergi yansımaları olmadan toptancının karı; $100 \times \%10 = 10$ TL kar ile satacaktı. %18 lik vergi yansımalarının olması halinde toptancının karı; $118 \times \%10 = 11,8$ TL kar ile satacak ve vergi fiyata yansıtıldığı için toptancı karını arttırmış olacaktır (10 TL değil 11,8 TL).
9. MUTLAK YANSIMA	- Kamu harcamaları sabit sayıldığında, belirli bir vergi alındıktan sonra, bu vergi yükünün, gelir dağılımı üzerinde meydana getirdiği etkiye denir. 2001 yılının Ekim - Kasım - Aralık döneminde % 26 ve % 40 katma değer vergisi oranına sahip olan beyaz eşya ve otomobillerin katma değer vergisi oranının % 18'e indirilmesi ve bu indirimin gelir dağılımını nasıl etkilediğinin araştırması, mutlak yansımaya için örnek olarak verilebilir.
10. DİFERANSİYEL YANSIMA	- Kamu harcamaları değişmez kabul edildiğinde bir verginin kaldırılıp, yerine başka bir vergi konulmasının gelir dağılımı üzerindeki etkisini ifade eder. - Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe giren Özel Tüketim Vergisi Kanunu, Taşıt Alım Vergisini yürürlükten kaldırmıştır. Birinci el vasıtaların satışları üzerinden alınan Taşıt Alım Vergisi yerine bu tarihten itibaren Özel Tüketim Vergisi alınmaya başlanmasının gelir dağılımı üzerinde oluşturacağı etkinin araştırılması diferansiyel yansımaya örnek olarak verilebilir.
11. BİÇİMSEL YANSIMA	Vergi kimin ödediği ile ilgilidir. (Üretici mi, tüketici mi vb.)
12. EFEKTİF YANSIMA	Mükellefin vergiye karşı tepkisi ve bu tepkinin üretim faktörleri, diğer ekonomik mekanizmalar üzerindeki etkileri, sonuçlarını araştırır.
13. BÜTÇE YANSIMASI	- Kamu gelirleri ve kamu harcamalarının ekonomi ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerine Bütçe Yansımaları denir. Başka bir ifadeyle kamu gelir ve harcamalarının çeşitli gelir grupları itibarıyla net etkilerini belirlemeye çalışan yöntemdir. - Devlet bütçe büyüklükleri olan cari, yatırım veya transfer harcamalarında meydana getireceği değişikliklerin gelir dağılımını nasıl etkilediğinin araştırılması bütçe yansımalarına örnek olarak verilebilir.
14. HARCAMA YANSIMASI	Devletin yapmış olduğu kamu harcamalarındaki artışlar veya azalışlar sonucu gelir dağılımının nasıl etkilendiğinin araştırıldığı yansımaya türüdür. Örneğin; devletin 2019 yılında 100 milyon TL eğitim harcaması yaptığı halde, 2020 yılında eğitime 150 milyon TL harcama yapmasının gelir dağılımı üzerinde oluşturacağı etkinin araştırılması harcama yansımalarına örnek olarak verilebilir.
15. TEK VE ÇOK DERECELİ YANSIMA	Ödenmiş olan vergi yalnızca tek bir aşamaya yansıtılabiliyorsa (ileriye ya da geriye yansımaya olabilir) tek dereceli yansımadan söz edebiliriz. Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) buna örnek verilebilir. Ödenmiş olan verginin birden fazla aşamaya yansıtılabilmesi (üretim sürecinden tüketim sürecine kadar) çok dereceli yansımaya örnektir. Yayımlı muamele vergisi olarak da bilinen Katma Değer Vergisi dolaylı bir vergi türü olup çok dereceli yansımaya örnek verilebilir.

Arz ve Talebin Fiyat Esnekliğine Göre Yansımaları

- Vergilendirilen malın talep esnekliği yüksekse → Verginin ileriye yansıtılma olasılığı düşer
- Vergilendirilen malın talep esnekliği düşükse → Verginin ileriye yansıtılma olasılığı artar
- Verginin ileriye yansımaları talep esnekliği ile ters orantılıdır.
- Vergilendirilen malın arz esnekliği yüksekse → Verginin ileriye yansıtılma olasılığı artar
- Vergilendirilen malın arz esnekliği düşükse → Verginin ileriye yansıtılma olasılığı düşer
- Verginin ileriye yansımaları arz esnekliği ile doğru orantılıdır

PİYASANIN YAPISI

TAM REKABET PİYASASI

- Piyasada çok sayıda alıcı ve satıcının olması, üretilen tüm mal ve hizmetlerin aynı kalite ve aynı görünümde olması (homojenlik), alıcı ve satıcıların piyasaya ilişkin tam bilgiye sahip olması ve piyasaya giriş ve çıkışın serbest olması tam rekabet piyasasının temel özellikleridir. Bu dört temel özelliği barındıran bir ekonomik piyasada üretilen her mal veya hizmetin tek bir fiyatı söz konusu olur ve kısa dönemde piyasadaki firmaların çekilmemesi durumunda fiyat farklılaşmasına gidilemez. Bu nedenle tam rekabet piyasalarında kısa dönemde üretici ve tüketicilerin piyasa fiyatını değiştirme gücü olmadığından verginin ileriye doğru (satıcıdan-alıcıya) yansımaları son derece kısıtlıdır.

MONOPOL PİYASA

- Monopol piyasada tek sayıda satıcı firmanın karşısında çok sayıda alıcı yer alır. Monopol piyasada, kısa dönemde verginin ileriye doğru yansımaları malın talep esnekliğine bağlıdır. Malın talep esnekliği yüksekse verginin ileriye yansıtılması güç, malın talep esnekliği düşükse verginin ileriye yansıtılması kolay olacaktır.

OLİGOPOL PİYASA

- **Oligopol piyasa**, az sayıda satıcı firmanın karşısında çok sayıda alıcının yer aldığı piyasadır. Oligopol piyasalarda, anlaşmalı oligopol durumu söz konusu olursa vergiyi ileriye yansıtmak kolaylaşır ancak rekabetçi oligopol durumu söz konusu olursa vergiyi ileriye yansıtmak zorlaşır.

VERGİNİN NİTELİĞİ (DOLAYLI VE DOLAYSIZ VERGİLER)

- **Dolaysız vergiler** doğrudan gelir ve serveti vergilendirmeyi hedefleyen vergilerdir. Gelir vergisi, kurumlar vergisi, emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi gibi.
- **Dolaylı vergiler** ise mal ve hizmet satımından, tesliminden kaynaklanan vergilerdir. Katma değer vergisi, özel tüketim vergisi gibi.
- Dolaylı vergiler dolaysız vergilere göre daha kolay ileriye yansıtılabilir. KDV, ÖTV ve gümrük vergileri gibi dolaylı vergiler, mal ve hizmetlerin fiyatları üzerine eklenerek kolaylıkla tüketicilere transfer edilebilir. Buna karşılık kişisel gelir vergisi ve servet vergileri gibi dolaysız vergilerin yansımaları güçtür.

VERGİNİN TÜRÜ

Gelir Vergisi	Vergisinin artan oranlı bir tarifeyle sahip oluşu ve yükümlülerin kişisel ve aileyi durumlarına göre farklılaştırılması verginin ileriye yansıtılmasını zorlaştırır.
Kurumlar Vergisi	Vergiler dolayısıyla kar düşüşü yaşayan ve piyasada kalmayı başaran kurumlar, uzun dönemde piyasadan firmaların çekilmesinden dolayı kendilerine yönelen talep düzeyi nedeniyle vergiyi daha kolay yansıtabilirler. Ekonominin canlılığına, firmanın sahip olduğu konum ve güce göre de verginin yansıtılması kolaylaşabilir.
Emlak Vergisi	Kural olarak emlak vergileri pek yansıtılamazlar ve sahibinin üzerinde kalırlar. Bununla birlikte, örneğin bina kiraya verilmişse ödenen verginin kira artırımını yoluyla yansıtılması kolaylaşır. Arazi ve arsalarla vergiyi yansıtmak çok daha zordur.
Veraset ve İntikal Vergisi	Verginin kişiye bağlılığı ve alım-satım işlemlerine dayanmaması çok belirgin olduğu için, bu vergilerin yansıtılması olanaksız denecek kadar güçtür.
Motorlu Taşıtlar Vergisi	Motorlu taşıtlar vergisi subjektif karaktere sahip olduğu için ve servet unsuru olarak alındığı için yansıtılması zordur.
Gider (Harcama) Vergileri	Dolaylı vergiler içerisinde yer alan bu vergiler diğer vergilere nazaran yansıtılması en kolay vergilerdir. Verginin konusu malın bir tüketim malı olması durumunda, yansıma olayı bir kez oluşurken, verginin konusu bir üretim malı ise zincirleme olarak yansıma söz konusu olabilmektedir.

Verginin Yüksekliği

- Düşük oranlı vergiler, yüksek oranlı vergiye oranla ileriye daha kolay yansıtılabilir. Vergi oranlarındaki bir artış malın fiyatını da arttıracığı için düşük oranlı vergilerin mükellefler tarafından hissedilme derecesi daha düşük olacaktır.

Vergilendirilen malın türü

- Zorunlu malların talep esnekliği **çok düşük** olduğundan verginin ileriye yansıması kolay olur.
- Lüks malların talep esnekliği yüksek olduğundan verginin ileriye yansıması yansıma zor olur ve vergi daha çok geriye yansır.

Verginin Açık Maliyeti

- Devletin vergi ile ilgili yaptığı tüm maliyetler verginin açık maliyeti kapsamında değerlendirilebilir.

Verginin Gizli Maliyeti

- Mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirirken yaptıkları tüm maliyetleri kapsar.

Mali Tevzin (Akçal denkleştirme)

- Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki gelir, gider, kaynak ve hizmet paylaşımlarının düzenlenilmesi (dağıtılıp bölüşürülmesi) anlamına gelir.
- Dar anlamda mali tevzin**, sadece kamu gelirlerinin idareler arası dağılımıyla ilgilenir.
- Geniş anlamda mali tevzin** hem hizmetlerin hem de gelirlerin farklı idari kademeler arasında bölüşümü anlamına gelir.

Tobin Vergisi

- Uluslararası sermaye hareketleri üzerine değer esasına dayanan (advalorem), düşük ve tek oranlı (%0,1 ile %1 arasında) ve tüm ülkeler için geçerli olacak bir döviz işlem vergisidir.

Ramsey Vergileri

- Talebin **fiyat esnekliği** yüksek olan mallara daha düşük, talebin fiyat esnekliği düşük olan mallara daha yüksek vergi oranlarının uygulanmasıdır.

Ramsey vergileri;

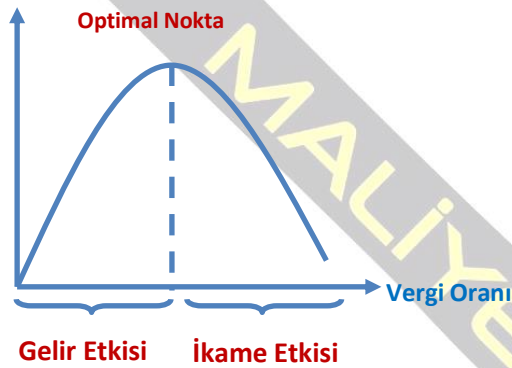
- Etkindir
- Adaletsizdir

Mali Sürüklenme (Fiscal Drag)

- Enflasyonist dönemlerde ortaya çıkan ekonomik bir sorundur.
- Büyüyen bir ekonomide, bütçe gelirlerindeki otomatik artış, ekonomi üzerinde ters bir etki yaratarak ekonomiyi aşırı ölçüde istikrara getirebilir.
- Mali sürüklenme sonucunda;
 - Toplam talebin azalır
 - Ekonomik gelişme engellenir
 - Vergi hasılatı artar
 - Bütçe fazlası oluşur

LAFFER EĞRİSİ

Vergi Hâsılatı

- Laffer eğrisi, vergi oranları ile vergi hasılatı arasındaki ilişkiyi açıklar
- Vergilemede optimal noktaya kadar vergi oranlarının arttırılması vergi hâsılatını artırır (Gelir etkisi baskın).
- Vergilemede optimal nokta aşıldıca vergi oranının arttırılması vergi hasılatını azaltır (İkame etkisi baskın).

Vergi oranları arttığı halde vergi gelirlerinin artmadığı nokta verginin mali sınırıdır.

ADAM SMITH'İN VERGİLEME İLKELERİ

Adalet İlkesi

- Her bireyin devletin koruması altında elde ettiği gelirler oranında (ödeme gücü oranında) vergi ödemesi gerektiğini ifade eder.

Kesinlik – Belirlilik İlkesi

- Her mükellefe yüklenen vergi çeşidinin ve miktarının belirli olması, keyfi olmaması, koşullarının açık ve kesin olması gerektiğini ifade eder.

Uygunluk İlkesi

- Verginin yükümlüden en uygun şartlarda ve en uygun zamanda alınmasını ve vergi idaresi ile yükümlüler arasında ilişkilerin iyi ve uyumlu olmasını ifade etmektedir.
- Vergilerin fiskal amacıyla ilgilidir.

İktisadilik ve Tasarrufluk İlkesi

- Vergi toplama maliyetleri düşük tutulmalı
- Vergi toplama süresi kısa olmalı
- Vergiler, iktisadi birimlerin kararlarını etkilemeyecek düzeyde düşük ve sınırlı olmalı (**tarafsızlık ilkesi**)

ÇAĞDAŞ (MODERN) VERGİLEME İLKELERİ

Mali İlkeler

- Açıklık İlkesi
- Uygunluk İlkesi
- Düşük Maliyet (Tasarrufluk) İlkesi
- Yeterli Gelir İlkesi
- Esneklik İlkesi

İktisadi İlkeler

- Tarafsızlık İlkesi
- İktisadilik İlkesi

Adalet İlkesi

- Genellik İlkesi
- Faydalanma İlkesi
- Ödeme Gücü İlkesi
- Eşitlik İlkesi
 - Yatay Eşitlik
 - Dikey Eşitlik

İdari İlkeler

- Belirlilik İlkesi
- Kesinlik İlkesi
- Kanunilik İlkesi
- İstikrar İlkesi
- Sistematik Bütünlük İlkesi

TARİFELERDEN YARARLANILMASI

SINIF USULÜ ARTAN ORANLI TARİFE

- Sınıf usulü artan oranlı vergi tarifesine, bireyin gelirindeki bir birimlik artışın bireyin tüm gelirini bir üst vergi dilimine taşıdığı tarife türüdür.

DİLİM USULÜ ARTAN ORANLI TARİFE

- Vergi matrahı yükseldiğinde, efektif ortalama vergi oranı (yani toplam matrah üzerinden hesaplanan vergi) de yükseliyor ise, vergi artan oranlı demektir.
- Artan oranlı vergi tarifesine, vergilemede yatay ve dikey adaleti sağlayan temel araçtır.
- Vergi matrahındaki artma sonucunda uygulanan vergi oranının da artmasına denir.
- Artan oranlı vergiler kavramını ilk olarak inceleyen Condorcet'dir.

Gizli Artan Oranlilik

- Gizli artan oranlilik bir tarife olmaktan çok, uygulama sonucu vergi oranlarındaki değişimin bir sonucudur. Vergi matrahları birbirinden farklı olmasına rağmen matrahlara uygulanan vergi oranı gerçekte aynı (düz – eşit) oranlıdır. Ancak, matrahın düzeyi dikkate alınmadan her mükellefin vergi matrahına aynı miktarda İNDİRİM uygulanması sonucunda; mükelleflerin vergi yüklerinin birbirlerinden farklı olmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan yeni vergi oranları (ortalama vergi oranları) tarifede gizlenmiş olduğundan bu tarifeye gizli artan oranlı tarife denmesine neden olmuştur.

Tersine Artan Oranılık

- Tersine artan oranlık da bir vergi tarifesi değildir.
- Mal ve hizmetler üzerinden alınan sabit miktarlı vergilerin kişilerin gelirlerine oranlandığında ortaya çıkan durumu ifade etmektedir.
- Gelir arttıkça, ödenen vergi miktarı tüm gelir gruplarında aynı olduğu durumda ortaya çıkan tersine artan oranlık vergide adaletsizlik yaratır.
- Bu tarife türü genellikle harcama üzerinden alınan, yani dolaylı vergilerde karşımıza çıkmaktadır.

YÜKSEKLİK ve UZUNLUK FARKI

Yükseklik Farkı

- Vergi tarifesinde yer alan en yüksek vergi **ORANI** ile en düşük vergi oranı arasındaki farka “yükseklik farkı” denir.

Uzunluk Farkı

- Vergi tarifesinde yer alan en yüksek vergi **MATRAHI** ile en düşük vergi matrahı arasındaki farka ise “uzunluk farkı” denir.

Ayrırma İlkesi

- Emekten kaynaklanan gelirin, sermaye gelirlerine kıyasla korunmaya ihtiyaç gösterdiği varsayımından hareketle; emek gelirlerinden, servet ve sermaye gelirlerine kıyasla daha düşük oranda vergi alınmasına denilmektedir.

KAYNAĞINA GÖRE BORÇLANMA

- **Alacaklının Uyuğu Kriterine Göre:** Devletin borçlanma senetleri **kendi vatandaşları** tarafından satın alınırsa **iç borç**, **yabancı uyruklular** tarafından alınırsa, **dış borç** sayılır.
- **Piyasanın Uyuğu Kriterine Göre:** Borç **yerli piyasadan** (yurt içinden) sağlanırsa **iç borç**, dış piyasadan (**yurt dışından**) elde edilirse **dış borç** sayılır.
- **Paranın Niteliği Kriterine Göre:** Borç **millî para** türünden alınmış ve ödenmiş ise **iç borç**, **yabancı para** türünden alınmış ve ödenmişse **dış borç** sayılır.

VADEYE GÖRE BORÇLANMA

- **Kısa Vadeli (Dalgali) Borç:** İkili sınıflandırmaya göre vadeleri 0 ila 1 yıldır. para piyasasından temin edilir. genellikle bütçe açıklarını kapatmak için alınır.
- **Orta Vadeli Borç:** üçlü sınıflandırmaya göre vadeleri 1- 5 yıl arasındır.
- **Uzun Vadeli (Konsolide) Borç:** ikili sınıflandırmaya göre vadeleri 1 yıldan fazla, üçlü sınıflandırmaya göre vadeleri 5 yıldan fazla olan borçtur. sermaye piyasasından alınır. Genellikle yatırımları finanse etmek için alınır.

İÇ BORÇ KAYNAKLARI

- **Bireyler ve Kurumlar:** Enflasyonist dönemlerde birey ve özel şirketlerden borçlanma uzun vadeli, deflasyonist dönemlerde ise kısa vadeli olmalıdır.
- **Ticari Bankalar:** Bankaların kaydı para yaratabilme imkânları dolayısıyla, enflasyonist dönemlerde bankalardan borçlanma tercih edilmez.
- **Merkez Bankası:** Devletin merkez bankasından borçlanması ekonomide her durumda ek satın alma gücü ortaya çıkarır ve ekonomide daima genişletici etki yaratır.
- **Bazı sosyal Güvenlik Kurumları:** Devlet, Emekli Sandığı, SSK ve Bağ - Kur gibi sosyal güvenlik kurumları ile kamu iktisadi teşebbüslerinin sahip oldukları kaynaklardan da borç alabilmektedir.

İÇ BORÇ ÇEŞİTLERİ

1. Hazine Bonosu	• ihraç edildikleri tarih itibarıyla vadeleri bir yıldan kısa olan (364 güne kadar) devlet iç borçlanma senetleridir. • 3-6-9 en çok 12 aylık vadelerle ihraç edilir ve genellikle bütçe açıklarını kapatmak için kullanılırlar. • Borçlanma Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılırlar.
2. Hazine Kefaletine Haiz Bonolar:	(2001 yılında Merkez bankasına iskonto ettirilerek avans alınması kaldırıldı).
3. Mütteahhit Bonoları	(Günümüzde uygulanmamaktadır)
4. Merkez Bank. Avansları	(2001'de kaldırılmıştır.)
5. Bütçe Emanetleri (Emanet Paralar)	• Mali yılın sonuna kadar, bütçe harcamalarının ödeme belgeleri düzenlenmiş ve ödeme aşamasına gelmiş, fakat hak sahibine ödenmeden yılın bitmesi dolayısıyla, ödemesi gerçekleştirilmemiş olan giderler, ilgili yılın bütçesine kaydedilecek bir emanet hesabına kaydedilen paralara emanet paralar denilmektedir. • 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre emanet hesaplarındaki tutarlar, malın alındığı veya hizmetin yapıldığı mali yılı izleyen 5. yılın sonuna kadar talep edilmez-se bütçeye gelir kaydedilir
6. Adi Emanetler	• Gerçek ve tüzel kişilerce, geçici olarak hazineye yatırılan paralara denir. • Başlıca adi emanetler, ihale teminatları, gümrük teminatları, hacizli malların satışından artan paralar, çeşitli fonlara ait kesintiler ve niteliği belirlenemeyen paralar olarak belirtilebilir. • Bu emanet paralar devlet için kısa vadeli bir kredi olmaktadır.

BORÇLANMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Devlet borçlarının yönetimine ilişkin olarak her türlü **iç borçlanma ve dış borçlanma** da dâhil olmak üzere ödeme, erken ödeme, kayıt işlemlerini yürütmek ve devletçe verilen faiz ve borçlanmaya ilişkin işlemleri yapmak görevi **Borçlanma Genel Müdürlüğü'ne** aittir (12.9.2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi). Borçlanma Genel Müdürlüğü, Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olup devlet tüzel kişiliğinin mali yönünü temsil etmektedir.

SENDİKASYON ve SEKÜRİTİZASYON KREDİSİ

- Sendikasyon Kredis:** Bir banka liderliğinde iki veya daha fazla banka tarafından kredi notu düşük devletlere ortaklaşa verilen kredilerdir. Bu krediler ek faiz taşırlar ve bu ek faize **"spread"** adı verilir.
- Sekuritizasyon Kredileri:** Banka portföyünde yer alan araçların gelecekte sağlayacağı nakit akımlarının teminat gösterilerek yurt dışından sağlanan fonları ifade eder.

PROGRAM VE PROJE KREDİLERİ

Program Kredileri

- Genellikle bütçe açıklarının finansmanında, yedek parça, ham madde, yarı mamul gibi malların - ithalatının finansmanında, ithalattaki tıkanıkların giderilmesinde kullanılır. Ancak özellikle üretim kapasitesinin ihtiyacı olan ithalatın finansmanı için kullanılmaktadır.
- Bu krediler belli bir ekonomik programın uygulanması koşuluyla (bağlı kredi) verilebileceği gibi, bazen serbest kredi şeklinde de verilebilir.
- Daha çok gelişmekte olan ülkeler tarafından kullanılırlar
- Proje kredilerine nazaran daha kısa vadeli ve yüksek faizlidirler.
- IMF kredileri genellikle program kredis niteliğindedir.

Proje Kredileri

- Kalkınma planlarındaki kamu ve özel sektör yatırım projelerinin gerçekleşmesi amacıyla alınan kredilerdir. Kredi talep eden ülke ayrıntılı projelerini kredi verecek ülke ya da kuruluşlara iletir. Proje uygun görülürse kredi açılır.
- Bu krediler, özellikle altyapı yatırımlarına yöneliktir.
- Proje kredileri, hammadde veya tüketim mallarının alımında kullanılmaz, yalnızca sermaye mallarının alımı (yatırımlar) için kullanılabilirler.**
- Proje kredileri çoğunlukla bağlı kredi özelliği gösterirler.
- Dünya Bankası kredileri örnek olarak verilebilir

TASARRUF SAHİPLERİNE SAĞLANAN MENFAATLER

- Devlet borçlanmasında tasarruf sahiplerine sağlanan **ana çıkar temelde faizdir**. Ancak, tasarruf sahiplerine **maddi menfaat sağlayan yani faiz etkisi yaratabilen** diğer avantajlar da **birincil (ana) menfaat** kabul edilebilir. Bunun yanında tasarruf sahiplerine **hukuki menfaat sağlayan** avantajlar **ise ikincil (yan) menfaat** kabul edilir.

Birinci Derecede Menfaat (Ana Menfaat)

- Faiz (temelde ana çıkardır)
- Faiz Etkisi Yaratan Diğer Çıkarlar
 - Başabaşın Altında İhraç (İskontolu ihraç)
 - Primli İhraç (İtfa primi veya ek ödeme)
 - İkramiyeli İhraç (Piyango primi)
 - Vergi İstisnasının Sağlanması

İkinci Derecede Menfaat (Yan Menfaat)

- Vergi Borcu Olarak Ödeyebilme
- Haciz Edilememe
- Vadesi Gelmeden Nakde Dönüştürülebilme
- Teminat Olarak Kabul Edilme

PRİMLİ VE İKRAMİYELİ İHRAÇ

- **Primli İhraç:** Üzerinde yazılı olan değerle satılan tahvile vade bitiminde faiz dışında ek ödeme yapılır.
- **İkramiyeli (Piyangolu) İhraç:** Üzerinde yazılı olan değerle satılan tahvile vade bitiminde çekiliş yapılarak faiz dışında ikramiye ödenir.

Başabaşın altında ihraç edilen reel faiz oranı hesaplamalarında iki farklı formül kullanılır.

Enflasyon Oranı Dikkate Alınmadığında;

$$\text{Reel faiz Oranı} = \frac{\text{Faiz Getiri}}{\text{Başabaşın Altında Satış Fiyatı}}$$

Enflasyon Oranı Dikkate Alındığında;

$$\text{Reel faiz oranı} = \frac{\text{Borcun Toplam Getirisi (Faiz Getirisi + İtfa Primi)}}{\text{Başabaşın Altında Satış Fiyatı}} - \text{Enflasyon Oranı}$$

İtfa primi: Nominal değer – Başabaşın altında satış fiyatı

OLAĞANÜSTÜ BORÇ YÖNETİMİ

KONSOLİDASYON (TAHKİM)

- **Kısa vadeli bir borcun uzun vadeli veya süresiz hale getirilmesidir.**
- Devlet kasasında para bulunmadığı veya enflasyonun yaşandığı dönemlerde genelde uygulanır.
- Vade uzatıldığı için devletin borç yükü artar ve devlete olan güven azalır.
- **Gönüllü ve Zorunlu Konsolidasyon olmak üzere ikiye ayrılır**

KONVERSİYON (DEĞİŞTİRME)

- Faiz oranı yüksek olan tahvillerin daha düşük faizli tahvillerle değiştirilmesidir.
- Amaç devlet borçlarının faiz yükünü azaltmaktır.
- Zaman zaman düşük faizli devlet tahvillerinin yüksek faizli devlet tahvilleri ile değiştirilmesi de söz konusu olabilmektedir. Buna da **TERS KONVERSİYON** denilmektedir.
- Piyasa faiz oranı düşerse de konversiyona başvurulabilir.

KONVERSİYON (DEĞİŞTİRME) TÜRLERİ

- **Zorunlu (Cebri) Konversiyon:** Borç veren kabul etmek zorunda.
- **Yarı Zorunlu (Mecburi) Konversiyon:** Borç verene iki alternatif sunulur.
- **İhtiyari (Gönüllü) Konversiyon:** Borç verene üç alternatif sunulur.
- **Başa Başın Altında Konversiyon:** Nominal değer arttırılıp faiz oranı düşürülür.
- **Fark İsteme Suretiyle Konversiyon:** Borç verenden ek para istenir.
- **Kademeli Konversiyon:** Faiz oranı azar azar düşürülür.

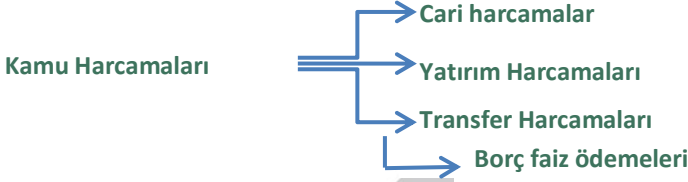
BORÇ SERVİSİ

- Borç yükünün, normal (vadesi geldiğinde) ya da normal dışı yollara başvurarak hafifletilmesidir.
- Borç servisi, iç ve dış borçlanmadan doğan anapara, faiz ve komisyon gibi giderlerin ödenmesi, mevcut bir borcun vadesinin uzatılması (erteleme, tahkim veya konsolidasyon), mevcut bir borcun faizinin değiştirilmesi (değiştirme, konversiyon), dış borçta anapara veya faizin döviz cinsinin bir başka döviz cinsiyle değiştirilmesi (Swap) gibi borç ödemeye ilişkin çeşitli konuları içerir.

RÖFİNANSMAN, MONETİZASYON VE ARİYERE BORÇ

- **RÖFİNANSMAN:** Borcu borçla kapatmaktır.
- **MONETİZASYON:** Devlet borçların para basılmak suretiyle ödenmesidir.
- **ARİYERE BORÇ:** İthalat dolayısıyla ödenmesi gereken dövizlerin ödenememesi nedeniyle, bu borçların ödenmesini hedefleyen bir antlaşma yapılması sonucu oluşan borca verilen addır. Türkiye'nin 1952 yılında döviz transferlerini fiilen durdurması sonucu Türkiye'ye mal satanlara ödenecek paralar ödenememiş ve bu paralar faizi ile birikmiştir. 1971 yılında ödenecek kapatılmıştır.

Faiz Dışı (Birincil) Denge, Açık ve Fazla

$$\text{Birincil Açık (Faiz Dışı Açık)} = \text{Kamu Gelirleri} - [(\text{Kamu Harcamaları} - \text{Borç Faiz Ödemeleri})]$$

Kamu Gelirleri = Faiz Dışı Kamu Harcamaları => Birincil Bütçe Dengesi söz konusu olur.

Kamu Gelirleri > Faiz Dışı Kamu Harcamaları => Birincil Bütçe Fazlası söz konusu olur.

Kamu Gelirleri < Faiz Dışı Kamu Harcamaları => Birincil Bütçe Açığı söz konusu olur.

OPERASYONEL AÇIK

Operasyonel Bütçe Açığı = Birincil Açık + Reel Faiz Ödemeleri

- Enflasyonist dönemlerde borç verenler, paranın değer kaybetmesi sonucu belli maliyetlere katlanır. Borç alanlar ise, paranın değer kaybetmesi sonucu belli bir faiz maliyetinden kurtulur. Borçluların faiz yükü azalırken borç verenlerin reel faiz kazancı azalır. Çünkü reel faiz, enflasyondan arındırılmış faizdir. Şayet devletin, enflasyon endekslemesi yapması ve enflasyonist bir ortamda reel faiz ödemelerinin artması nedeniyle ortaya bir açığı çıkarsa buna "operasyonel" açık denir.

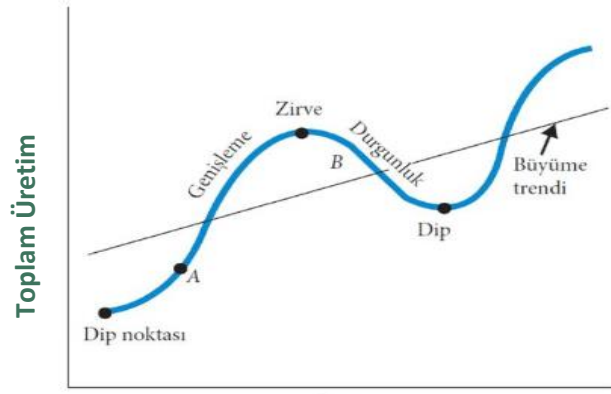
BORÇLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

- Borcun sürdürülebilirliği borcun geri ödemelerinin (faiz ve ana paranın yıllar içindeki belli bir payının) her yıl zamanında ve eksiksiz olarak yapılmasıdır.
- Kamu borçlarının sürdürülebilirliği, kamu borç stokunun GSMH'ya oranının azalması veya en azından sabit kalması ile mümkündür.

BORÇLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

- Reel faiz oranı (r) ↓ → Kamu Borç Stoku (B) ↓
- Büyüme Oranı (g) ↑ → Kamu Borç Stoku (B) ↓
- Faiz Dışı Fazla Oranı (f) ↑ → Kamu Borç Stoku (B) ↓
- Faiz Dışı Açık Oranı (f) ↑ → Kamu Borç Stoku (B) ↑

1. Genellik	Gayri Safilik İlkesi	Gelirler giderlere ve giderler gelirlere mahsup edilmeden kamuya ait tüm gelir ve giderlerin bütçede ayrı ayrı gösterilmesidir.
	Âdem-i Tahsis İlkesi	Devletin belirli gelirlerinin belirli giderler için tahsis edilmemesini ifade eder.
2. Birlik (Teklik) İlkesi	Gelir ve giderlerin gösterilmesi işleminin tek bir bütçe üzerinde yapılmasını öngörür	
Genellik ve Birlik ilkesine uyan kuruluşlara GENEL BÜTÇELİ KURULUŞLAR adı verilir. Genellik ilkesine uymayan kuruluşlar ise; Özel Bütçeli, Düzenleyici Kuruluşlar, Sosyal Güvenlik Kurumları, KİT’ler, fonlar, döner sermayeler ve yerel yönetimlerdir.		
3. Tahsis İlkesi	Devletin herhangi bir idaresinin, kendilerine bütçeden ödenek ayrılmadıkça devlet adına harcama yapamayacağını ve verilen ödeneğin verildiği amaç dışında kullanılamayacağını ifade eder.	
4. Yıllık İlkesi	5018 sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” ile bütçelerin 3 yıllık olarak hazırlanacağı belirtilmiştir. Ancak bu üç yıllık bütçe uygulaması 1+ 2 yıl şeklinde olacaktır.	
5. Denklik İlkesi	Bütçede yer alan gelir ve giderler birbirine eşit olmalıdır.	
6. Açıklık İlkesi	Bütçe, açık ve herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilir nitelikte olmalıdır.	
7. Alenilik İlkesi	Bütçe ile ilgili tüm işlem ve uygulamaların, herkesin gözü önünde, herhangi bir gizlemeye başvurulmaksızın gerçekleştirilmesini öngörmektedir.	
8. Mali Saydamlık ve Hesap verilebilirlik	Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyunun zamanında bilgilendirilmesidir.	
9. Doğruluk İlkesi	Objektif Doğruluk İlkesi	Bütçe gelir ve gider tahminlerine ait rakamların, uygulanacağı mali yıldaki genel ekonomik koşullara olabildiğince yakın olmasını gerektiren ilkedir.
	Sübjektif Doğruluk (Samimiyet) İlkesi	Bütçenin, hem gelir hem de giderler açısından dürüst, samimi, iyi niyetli ve gerçekçi bir yaklaşımla öngörülmesi ifade eden ilkedir.
10. Ön izin İlkesi	Mali yıla girmeden önce bütçenin onaylanmış ve kanunlaşmış olması ön izin ilkesinin gereğidir.	
11. Bölüm Bazında Onama İlkesi	TBMM’de bütçe görüşmeleri sırasında her bir bakanlık ve kurum bütçesinin ayrı ayrı görüşülerek onaylanması gerektiğini ifade eder.	
12. Giderlerin Önceliği İlkesi	Bütçede öncelikle yapılacak hizmetlere bağlı olarak giderler tespit edilecek, daha sonra bu giderlerin kaynağı olan gelir kalemleri araştırılacaktır.	
13. Tasarrufluk İlkesi	Bütçenin harcanması aşamasında en az tutarla en fazla çıktı veya faydanın elde edilmesi ilkesine tasarruf ilkesi denir.	
14. Fiskalite İlkesi	Bütçeye mali hükümler dışında hüküm konulamaması anlamına gelir.	
15. Yeknesaklık İlkesi	Kamu gelir ve giderlerinin nitelikleri ve benzerlikleri itibarıyla bir düzenlemeye tabi tutulmasını ifade eder.	

Devri Bütçe Teorisine göre; genişlemiş ekonomilerde (zirve) daraltıcı, daralmış ekonomilerde (dip) genişletici maliye politikaları uygulanmalıdır ve bütçe dengesi 7-8 veya 9-10 yılda sağlanabilir.

DENK BÜTÇE VE ALTIN KURAL

Cari Harcamalar → Vergilerle Finanse edilmeli

Transfer Harcamaları → Vergilerle Finanse edilmeli

Yatırım Harcamaları → Borçlanmayla Finanse edilmeli

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE VE KESİN HESAP KANUN TEKLİFİNİN HAZIRLANMASI VE SUNULMASI

EYLÜL AYININ İLK HAFTASI SONUNA KADAR

- “Orta vadeli program”, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından müşterek olarak hazırlanır.
- Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmî Gazete’de yayımlanır
- 5018 sayılı kamu mali yönetim ve kontrol kanununa göre Merkezî yönetim bütçesinin hazırlanma süreci, Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylanan orta vadeli programın (Yeni Ekonomi Programı) Resmî Gazete’de yayımlanması ile başlar.

EN GEÇ EYLÜL AYININ 15’İNE KADAR

- Bütçe Çağrısı ve eki Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberi, Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanarak Resmî Gazete’de yayımlanır.

EN GEÇ EYLÜL AYI SONUNA KADAR

- Kamu idareleri, bütçe gelir ve gider tekliflerini gerekçeli olarak hazırlar ve yetkilileri tarafından imzalanmış olarak en geç Eylül ayı sonuna kadar Cumhurbaşkanlığına gönderir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sayıştay ve Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar bütçelerini doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisine ve bir örneğini de Cumhurbaşkanlığına gönderir.

17 EKİM – 11 ARALIK ARASI

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bütçe ve Kesin Hesap Kanun Teklifi ni bilgi edinilmesi amacıyla “Bütçe Komisyonuna” gönderir.
- Bütçe ve Kesin Hesap kanun Teklifinin Bütçe Komisyonunda görüşülme süresi 55 gündür.
- Komisyonunda üye sayılarının dağılımı (30 ÜYE), siyasi partilerin milletvekili sayılarına oranlanarak belirlenir.

11 ARALIK - 31 ARALIK ARASI

- Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi **TBMM Genel Kurulunda 20 gün görüşülür ve Cumhurbaşkanı** tarafından onaylandıktan sonra **Resmi Gazete' de** yayımlanır.

GEÇİCİ BÜTÇE

- Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, **yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar** bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirme oranına göre artırılarak uygulanır.
- Cari yıl bütçesinin yürürlüğe girmesiyle geçici bütçe veya yeniden değerlendirme oranına göre artırılarak belirlenen bütçe uygulaması sona erer ve o tarihe kadar yapılan harcamalar ve girişilen yüklenmeler ile tahsil olunan gelirler cari yıl bütçesine dâhil edilir.

ÖDENEK AKTARMALARI

- Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmaları genel bütçe ödeneklerinin %10 unu geçmemek kaydıyla yapılabilir.
- Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri, kendi bütçeleri arasında aktarma yapılacak tertipteki ödenegin %20 sine kadar aktarması yapabilirler.

ÖRTÜLÜ ÖDENEK

- Cumhurbaşkanlığı bütçesinde yer alır.
- Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen görevlerin gerektirdiği istihbarat hizmetlerini yürüten diğer kamu idarelerinin bütçelerine de örtülü ödenek konulabilir.
- İlgili yılda yukarıda belirtilen amaçlar için tahsis edilen ödenekler toplamı, **genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının %0,5'ini (binde beş)** geçemez.

EK ÖDENEK

- Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerindeki ödeneklerin yetersiz kalması halinde veya öngörülme-yen hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, karşılığı gelir gösterilmek kaydıyla, **kanunla** ek bütçe yapılabilir. Unutmamak gerekir ki ek ödenegin çıkarılması için kanun gerekmektedir.

YEDEK ÖDENEK

- (I) ve (II) sayılı cetvelde** yer alan idarelerden merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilecek olanların bütçelerine aktarılmak üzere, **genel bütçe ödeneklerinin %2'sine kadar** yedek ödenek konulabilir.
- Bu ödenekten aktarma yapmaya **Cumhurbaşkanı yetkilidir.**
- Malî yıl içinde yedek ödenekten yapılan aktarmaların tür, tutar ve idareler itibarıyla dağılımı, **yılın bitimini takip eden 15 gün içinde Cumhurbaşkanlığı tarafından ilan edilir.**

TAMAMLAYICI ÖDENEK

- Önce harcamanın yapılıp daha sonra kullanım izninin verildiği ödenektir.
- Tamamlayıcı ödenegin kanuni bir dayanağı yoktur ancak, uygulamanın getirmiş olduğu bir zorunluluk olarak kabul edilebilir.

“ANALİTİK BÜTÇE SİSTEMİ KANUNLAŞMA DÜZEYİ”

Program bütçe sisteminde, fonksiyonel sınıflandırmanın ilk üç düzeyi korunmakla birlikte **bütçe kanununda gösterilmemekte** Analitik Bütçe Sistemi kanunlaşma düzeyinde yer alan fonksiyonel sınıflandırma tertip yapısından çıkarılarak bilgi sistemleri üzerinden izlenmektedir.

Bütçe Kanunlaşma Düzeyi Eski Hali (Kaldırılan)

Bütçe Kanunlaşma Düzeyi Yeni Hali (Uygulanan)

myildiz.kpss.maliye

soruyorummaliye

mehmetyildiz-maliye

maliye_mehmetyildiz

İÇ DENETİM (HARCAMA SONRASI)

- İç denetim, iç denetçiler tarafından yapılır
- İç denetçiler, bakanlıklar ve bağlı idarelerde, üst yöneticilerin teklifi üzerine **Bakan**, diğer idarelerde **üst yöneticiler** tarafından sertifikalı adaylar arasından atanır ve aynı usulle görevden alınır.
- İç denetçiler, raporlarını doğrudan üst yöneticiye sunar.
- Bu raporlar üst yönetici tarafından en geç **iki ay içinde İç Denetim Koordinasyon Kuruluna** gönderilir.
- Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, **yedi üyeden** oluşur.
- İç denetim Koordinasyon Kurulu 'nun **7 üyesi** Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve **görev süreleri 4 yıldır**.

myildiz.kpss.maliye

soruyorummaliye

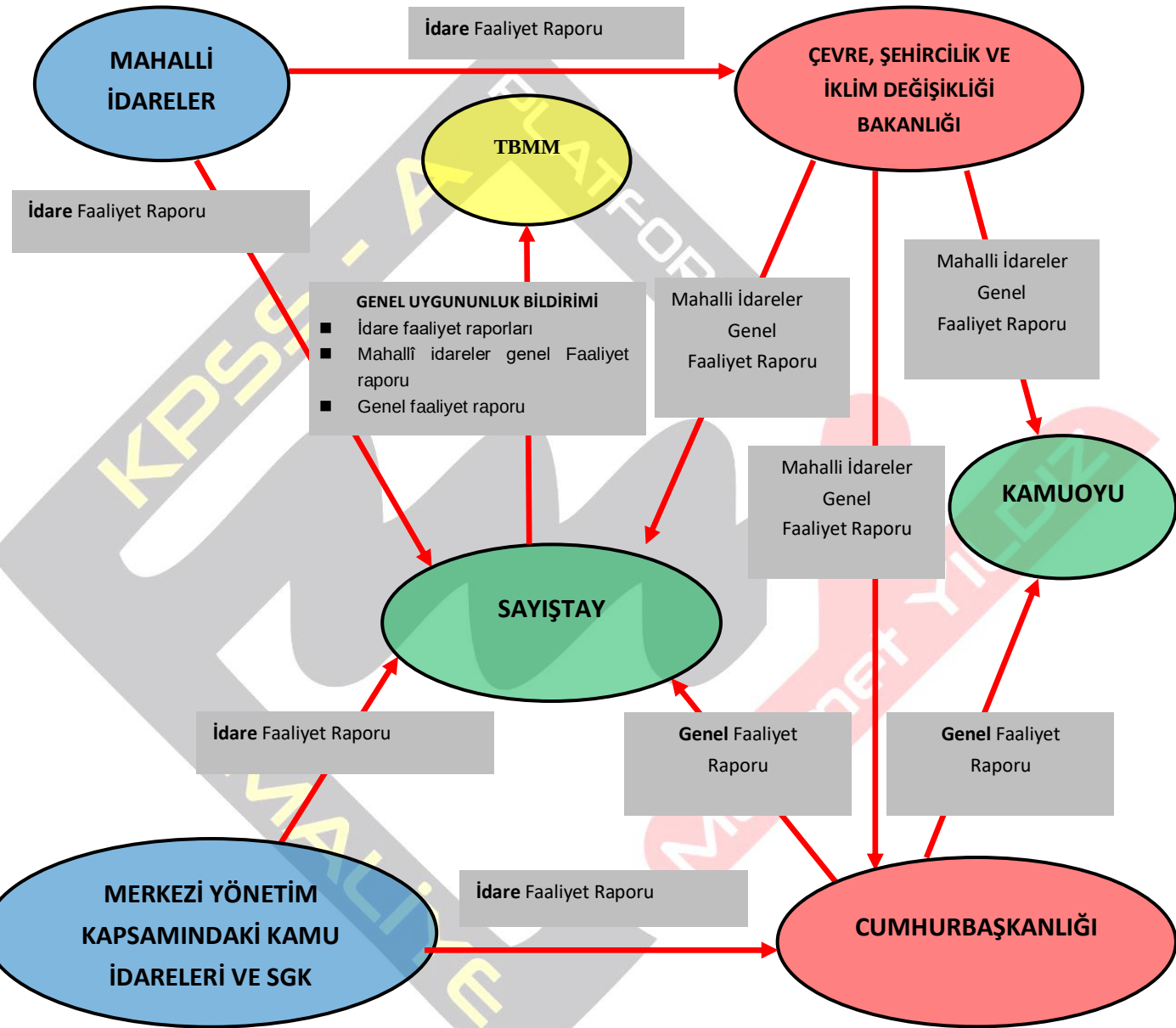
mehmetyildiz-maliye

maliye_mehmetyildiz

- 5018 sayılı yasanın ilgili bölümlerinde, yasama denetiminin; **Kesin Hesap Kanunu Teklifi, Genel Uygunluk Bildirimi, İdare Faaliyet Raporları** ile bu çerçevede oluşturulan genel faaliyet raporu aracılığıyla yapılabileceği belirtilmiştir.

FAALİYET RAPORLARI

GENEL UYGUNLUK BİLDİRİMİ

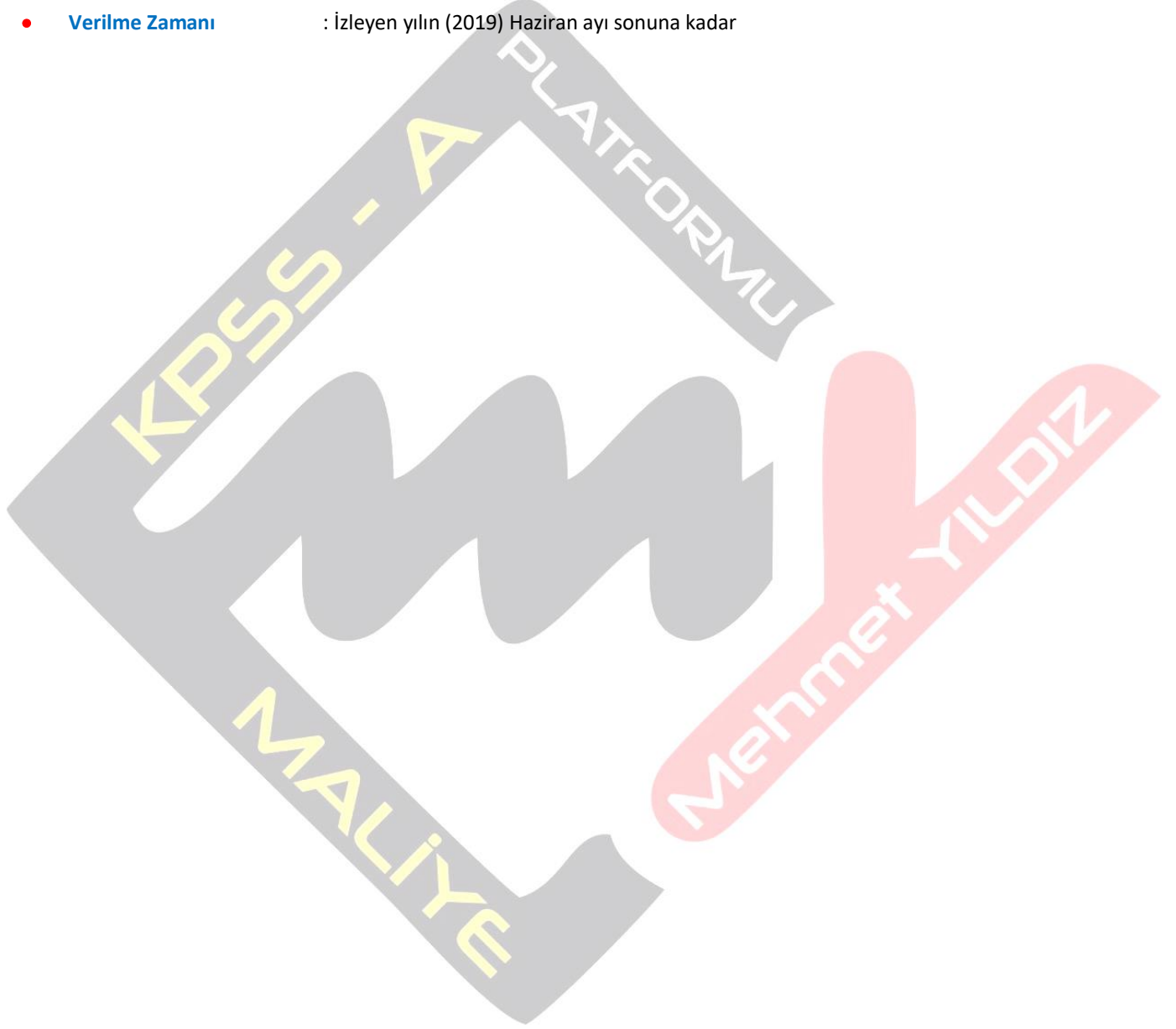
- Sayıştay tarafından hazırlanır.
- Dış denetim raporları, idare faaliyet raporları ve genel faaliyet raporu dikkate alınarak hazırlanır.
- Sayıştay, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri için düzenleyeceği genel uygunluk bildirimini, **kesin hesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde** Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.
- Sayıştay kanununun 4. Maddesine göre **Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonlar** Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmektedir. Bu denetleme 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında Kanun'a dayanmaktadır.

SAYIŞTAY'IN DENETLENMESİ

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 69 uncu maddesine göre ise Sayıştay hesaplarının denetlenmesi hala Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı tarafından görevlendirilen ve gerekli mesleki niteliklere sahip denetim elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından yapılmaktadır.

KESİN HESAP KANUN TEKLİFİ

- İlgili Olduğu Dönem : Önceki yıl
- Hazırlayan : Hazine ve Maliye Bakanlığı
- TBMM'ye Sunan : Cumhurbaşkanı
- Verilme Zamanı : İzleyen yılın (2019) Haziran ayı sonuna kadar

MALİYE POLİTİKASININ AMAÇLARI ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Belli bir amacı gerçekleştirmek için uygulanan maliye politikası, başka bir amacı olumsuz etkileyebilir.

Fiyat İstikrarı Tam İstihdam Arasındaki Çatışma	- Daraltıcı maliye politikalarıyla enflasyonun düşürülmesi amaçlanırken aynı zamanda bu politika işsizliğin de artmasına sebep olur. (KDV'nin artırılması talebi azaltarak enflasyonu düşürür bu da üretimi azaltarak istihdamı olumsuz etkileyebilir). - İşsizliği azaltmak için uygulanan genişletici maliye politikası, talep fazlasına neden olarak enflasyonu yükseltebilir.
Ekonomik İstikrar Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Arasındaki Çatışma	Enflasyonist dönemde talebin kontrol edilmesi amacıyla uygulanan daraltıcı maliye politikası (kamu harcamalarını kısmak gibi) ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı yavaşlatabilir.
Ekonomik İstikrar - Gelir Dağılımı Arasındaki Çatışma	Enflasyonu düşürmek için artırılan dolaylı vergiler, düşük gelirli tüketicilerin tüketim düzeyini düşürür ve bu da gelir dağılımının bozulmasına neden olur.

Birbiriyle çatışan amaçların yanında birbirini destekleyen maliye politikası amaçları da mevcuttur. Bunlara örnek olarak;

- Hızlı üretim artışının yüksek istihdamı da beraberinde getirmesi:** Hızlı üretim artışı ile yüksek istihdam arasında birbirini destekleyen bir ilişki söz konusu olur. hızlı üretim artışını hedefleyen bir kamu otoritesi yatırımları arttıracak, üretimi ve sermaye birimini teşvik edecektir. Bu durumda artan yatırımlar ve oluşan yeni kaynaklar istihdamın artmasına sebep olacak ve işsizlik azalacaktır.
- Durgunlukla mücadele edilen bir ekonomik durumun yatırımları ve büyümeyi de beraberinde getirmesi:** Durgunlukla mücadele eden kamu otoritesi kamu harcamalarını artırıp vergileri azaltacaktır. Artan kamu harcamaları ve azaltılan vergilerle ek talep yaratılacak, istihdam artırılıp büyüme sağlanacaktır.

MALİYE POLİTİKASI VE YAPISAL UYUM PROGRAMLARI

ORTODOKS POLİTİKALAR

- Para ve maliye politikalarını içeren fakat gelirler politikalarını içermeyen istikrar politikalarıdır.
- Temel amaçları, yüksek enflasyonu hızlı ve kalıcı bir biçimde aşağı çekmek ve dış dengeyi sürekli iyileştirmektir
- Klasik mali gelenekçilere yakındırlar
- Ortodoks politikalar, ekonomide fiyat mekanizmasına (fiyat, ücret veya döviz kuru gibi) müdahale etmeden toplam talebi yönlendirmek için uygulanan politikalardır.
- Toplam talep kontrol altına alınmaya çalışılır
- Kurala göre politikaların uygulanması gerektiğini savunurlar.
- Bir yandan fiyatlar serbest bırakılmakta, öte yandan reel ücretlerin düşürülmesi yoluna gidilmekte
- Bütçenin denk olması ve bütçe açığının ortadan kaldırılması gerektiğini savunurlar.

HETERODOKS POLİTİKALAR

- Gelirler politikası temellidir.
- Sıkı para ve maliye politikaları ile desteklenmelidir.
- Temel amaç enflasyonu kontrol altına almaktır.
- Öncelikle ücret ve fiyatların kontrolü ve mali disiplin üzerinde durur.
- Ücretlerin, fiyatların, faizlerin, kiralardan dondurulmasını amaçlarlar.
- Belirli bir süre için uygulanır.
- Bir süre sonra para arzının yavaş yavaş genişlemesine izin verilir.
- Bu program 1980'li yıllarda; Arjantin, Brezilya, Meksika ve İsrail'de uygulamaya konulmuştur.

OTOMATİK STABİLİZATÖR (GAYRİ İRADİ) MALİYE POLİTİKASI

Kamu Ekonomisi ile İlgili Otomatik Stabilizatörler

- Otomatik stabilizatör olarak kullanılan vergiler
- Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Kamu Harcamaları
- Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Bütçe Açık ve Fazlaları

Özel ekonomi ile ilgili Otomatik Stabilizatörler

- Birey, Aile Ve Firmaların Tasarrufları
- İşsizlik maaşları ve işsizlik sigorta primleri
- Firmaların Stoklardaki Artış Veya Azalışlar

OTOMATİK STABİLİZATÖR OLARAK KULLANILAN VERGİLER

Vergilerin otomatik stabilizatör gücünün etkin olabilmesi için, ekonominin daralma dönemlerinde otomatik olarak ekonomiyi genişletebilmesi, ekonominin genişleme dönemlerinde ise otomatik olarak ekonomiyi daraltabilmesi gerekmektedir.

Artan Oranlı Vergiler

- **Otomatik stabilizatör etkileri en güçlü olan vergilerdir. Bu tür vergilerin en önemlisi Kişisel Gelir Vergisidir.**
- Ekonomi genişleme dönemindeyken üretim, istihdam ve gelirden ortaya çıkan artış, **gelir vergisi politikası artan oranlı olduğu için** ortalama vergi oranında da bir artış oluşturacaktır. Böylece hem devlet gelirlerinde artış yaşanacak hem de bireylerin talep baskılanacak ve enflasyonist etki kendiliğinden azalacaktır.
- Ekonomi üretimin azaldığı ve işsizliğin arttığı bir daralma (deflasyon) dönemindeyken, bireysel gelirler azalacağı için vergi miktarında da bir düşüş yaşanacaktır. Dolayısıyla bireylerin gelir azalışına paralel olarak, ödeyecekleri vergi miktarlarında da bir azalma yaşanacak ve bu durum onların harcanabilir gelirlerinde büyük oranda azalma olmasını önleyecektir ve ekonomi kendiliğinden az da olsa genişleme eğilimine girecektir.
- Servet vergilerinden biri olan veraset ve intikal vergisi de artan oranlı bir yapıya sahip olmasına rağmen, toplam vergi gelirleri içindeki payının küçük olması nedeniyle kişisel gelir vergisine göre esneklik etkisi (otomatik stabilizatörlük etkisi) çok daha düşüktür.

OTOMATİK STABİLİZATÖR OLARAK KULLANILAN BÜTÇE AÇIK VE FAZLALARI

- Ekonominin refah dönemlerinde, vergi sisteminin duyarlı ve esnek olması halinde vergi hâsılatı artar; mali yılın sonunda, bütçenin gelir ve gider kanatları arasında olumlu bir fark meydana gelir ki bu, bütçe fazlasıdır.
- Duraklama ve düşük konjonktür evrelerinde de bütçe açığı söz konusudur.
- İçerisinde yaşanan konjonktüre göre kendiliğinden oluşan bu olumlu (fazla) ya da olumsuz (açık) farklar, ekonomiyi istikrara kavuşturmada etkilidir.

OTOMATİK STABİLİZATÖR OLARAK KULLANILAN KAMU HARCAMALARI

Kamu harcamalarının otomatik stabilizatör gücünün etkin olabilmesi için, bu harcamaların ekonominin daralma dönemlerinde otomatik olarak genişleyebilmesi, ekonominin genişleme dönemlerinde ise otomatik olarak azalabilmesi gerekmektedir.

Transfer Harcamaları

- Otomatik stabilizatörlük gücü en fazla olan harcamalardır. Transfer harcamaları içerisinde otomatik stabilizatör etkisi en yüksek olan işsizlik maaş ödemeleridir. Eğer ekonomide bir durgunluk söz konusu ise işsizlik artacaktır. Bu durumda işsiz kalan harcama birimleri işsizlik sigortasından yardım alacak ve harcama düzeylerini çok kısmak zorunda kalmayacaklardır. Bu durum durgunluktan çıkış sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.
- Ekonominin genişleme dönemlerinde çalışanların gelirlerinin bir kısmı, işsizlik sigortası primi olarak kesilecek bu da talep kısıcılığı etkisi yaratarak enflasyonist bir sürecin frenlenmesine olumlu bir katkı sağlayacaktır.

ENFLASYONLA MÜCADELEDE KAMU HARCAMALARI POLİTİKASI

Enflasyon $\uparrow \rightarrow$ Toplam Talep $\uparrow \rightarrow$ Kamu Harcamaları $\downarrow$ (azaltılmalı)

Yatırım Harcamaları

- Yatırım harcamalarının azaltılması kısa dönemde talebi dolayısıyla enflasyonist etkiyi azaltır.
- Yatırım harcamalarının azaltılması uzun dönemde üretim kapasitesini olumsuz etkiler.
- Yatırım harcamalarının kısılması büyüme ve kalkınmayı yavaşlatır.
- **Enflasyonla mücadelede yatırım harcamalarının kısılması tek başına uygulanacak bir politika olmamalıdır.**

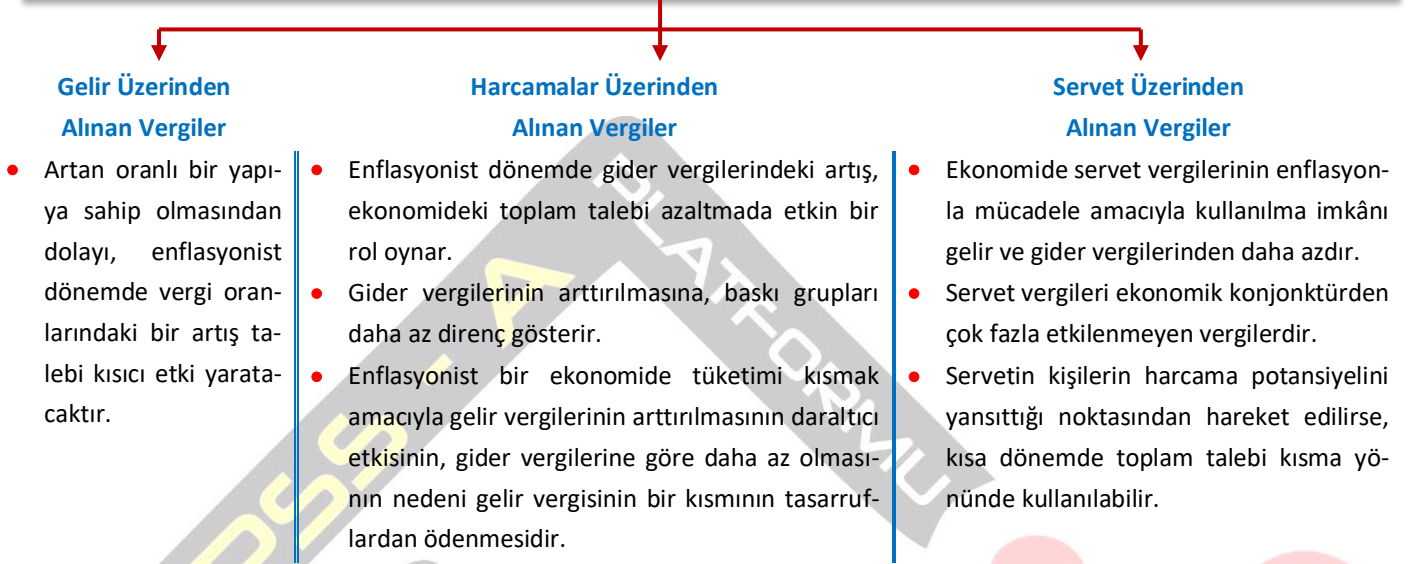
Cari Harcamalar

- Cari harcamalarının (personel maaşları) azaltılması kısa dönemde talebi dolayısıyla enflasyonist etkiyi azaltır.
- Enflasyonist bir dönemde personel giderlerinin enflasyon oranının altında bir artışa sahip olması, kamuoyunda büyük tepkilere yol açacaktır.
- Cari harcamaların kısılması verimliliği ve etkinliği azaltır.
- **Enflasyonla mücadelede cari harcamaların kısılması tek başına uygulanacak bir politika olmamalıdır.**

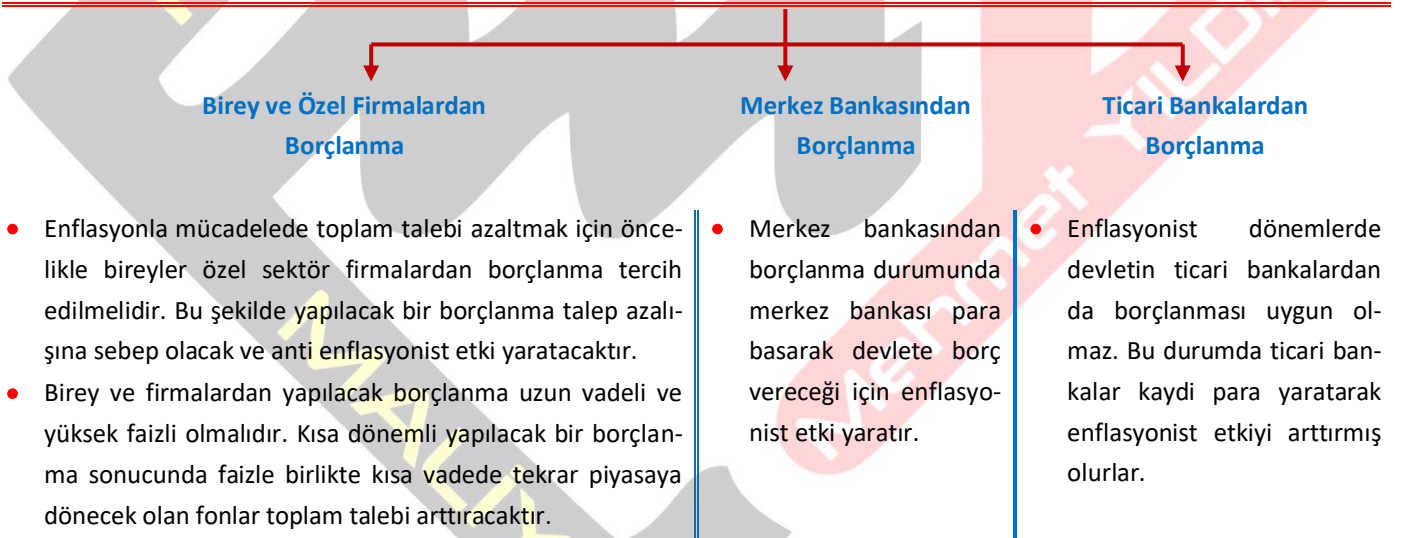
Transfer Harcamaları

- Transfer harcamalarının azaltılması kısa dönemde talebi dolayısıyla enflasyonist etkiyi azaltır.
- Transfer harcamalarının azaltılmasının etkisi, diğer harcamaların toplam talebi azaltıcı etkisi kadar olmaz.
- Enflasyonist dönemde transfer harcamalarının kısılması kısa dönemde talebi azaltıcı etki yaratmasına rağmen, gelir dağılımındaki adaletinde bozulmasına neden olur.
- **Transfer harcamalarının kısılması tek başına uygulanmamalıdır.**

ENFLASYONLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKASI

Enflasyon $\uparrow \rightarrow$ Toplam Talep $\uparrow \rightarrow$ Vergiler $\uparrow$ (arttırılmalı)GİDER VERGİSİNİN $\uparrow$ ETKİSİ > GELİR VERGİSİNİN $\uparrow$ ETKİSİ > SERVET VERGİSİNİN $\uparrow$ ETKİSİ

ENFLASYONLA MÜCADELEDE BORÇLANMA POLİTİKASI

Devlet borçları, vergiler kadar olmasa da, yapıldıkları anda satın alma gücünde daraltıcı etki yaratır.

ENFLASYONLA MÜCADELEDE BÜTÇE POLİTİKASI

Enflasyonla mücadelede uygulanacak bütçe politikaları aşağıdaki gibi olmalıdır;

- Bütçe Giderlerini Azaltmak
- Bütçe Gelirlerini Arttırmak
- Daha Küçük Bütçeler Hazırlamak
- Bütçe Fazlası Verdirmek

DURGUNLUKLA MÜCADELE KAMU HARCAMALARI POLİTİKASI

DURGUNLUK $\uparrow \rightarrow$ TOPLAM TALEP $\downarrow \rightarrow$ KAMU HARCAMALARI $\uparrow$ (ARTTIRILMALI)

Yatırım Harcamaları

- Harcamalar daha çok bayındırlık harcamaları şeklinde olmalıdır. (Karayolu, baraj, köprü vb.) Bu şekilde işsizlik azalarak inşaat sektörü canlanmış olur. Çünkü bu tür harcamalar milli geliri uzun dönemde olumlu etkileyen yatırımlardır.

Cari Harcamalar

- Cari harcamaları arttırarak devlet, bir yandan çalıştırmış olduğu personelin satın alma gücünü yükseltir diğer taraftan da özel mal ve hizmetlere karşı talep oluşturmuş olur.
- Cari harcamaların arttırılması yatırım harcamalarının arttırılmasına eşdeğer bir genişletici etki yarattığı kabul edilir.

Transfer Harcamaları

- Transfer harcamaları diğer harcama türlerine kıyasla toplam talepte çok fazla canlanmaya yol açmamaktadır.
- Devletin yapacağı transfer harcamaları kişilerin ve tüketicilerin eline geçtiğinde bu harcamaların hepsi piyasaya harcama olarak geri dönmeyecek en azından belli bir kısmı tasarrufa dönüşecektir.

Pump - priming: Harcamaların gelir yaratıcı etkisinin bulunduğu görüşünden hareketle, ekonomiyi durgunluktan kurtarmak ve iktisadi faaliyetleri canlandırmak için devletin, açık piyasa işlemleri veya başka yollarla piyasaya para pompalayarak satın alma gücünü artırmaya yönelik harcama yapmasıdır.

DURGUNLUKLA MÜCADELEDE VERGİ POLİTİKASI

DURGUNLUK $\uparrow \rightarrow$ TOPLAM TALEP $\downarrow \rightarrow$ VERGİLER $\downarrow$ (ORANLARI DÜŞÜRÜLMELİ) $\rightarrow$ MUAFİYET VE İSTİSNALAR $\uparrow$ GİDER VERGİSİNİN $\downarrow$ ETKİSİ > GELİR VERGİSİNİN $\downarrow$ ETKİSİ > SERVET VERGİSİNİN $\downarrow$ ETKİSİ

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

- Gelir üzerinden alınan vergi oranlarındaki azalış harcamalarda nispi bir artış yaratacaktır. Ancak, gelirden gelecek bu artışların hepsi piyasaya harcama olarak dönmeyecektir. Gelir artışlarının bir kısmı harcamaya dönüşürken bir kısmı tasarruf olarak ekonomiden uzaklaşacaktır.
- Durgunlukla mücadelede kişisel gelir vergisi artan oranlı özelliğe sahip olduğundan dolayı kurumlar vergisinden daha etkilidir.

Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

- Harcamalar üzerinden alınan vergi oranlarındaki azalış toplam harcama seviyesinde ciddi bir artışa neden olacaktır.
- Durgunlukla mücadelede harcamalar üzerinden alınan vergiler en kullanışlı araç kabul edilir.

Servet Üzerinden Alınan Vergiler

- Durgunlukla mücadelede servet üzerinden alınan vergi oranlarının düşürülmesi, diğer vergilere oranla çok daha az etki yaratır.

DURGUNLUKLA MÜCADELEDE BORÇLANMA POLİTİKASI

Birey ve Özel

Firmalardan Borçlanma

- Eğer kişiler ve firmalardan borçlanmada kişiler ve firmalar borç verdikleri parayı atıl olarak tuttıkları paralardan veriyorsa toplam talep azalışı olmayacak aksine artış olacaktır.
- Ancak kişilerin ve firmaların devlete verdikleri borç tüketim ve yatırım için ayrılan fonlardan veriliyor ise, ekonomide talep artırıcı (genişletici) etki yaratmayacaktır.

Merkez Bankasından Borçlanma

- Durgunluk dönemlerinde bütçe açığını finanse etmenin en etkin yöntemi merkez bankasından borçlanmaktır. Çünkü merkez bankasından borçlanma merkez bankasının para basarak ekonomiyeye fon aktarımı ile olacağı için talep yaratıcı etkisi diğer kaynaklardan borçlanmadaki etkiden fazla olacaktır.

Ticari Bankalardan Borçlanma

- Devletin durgunlukla mücadelede ticari bankalardan aldığı borç şayet ticari bankaların atıl fonlarından karşılanıyorsa ekonomide genişletici etki meydana getirir.
- Ancak ticari bankaların devlete verdikleri borç kredi için ayrılan fonlardan ise istenilen genişletici etkiyi yaratmayacaktır.

Durgunlukla Mücadelede Bütçe Politikası

- Durgunlukla mücadelede bütçe politikası, bütçenin açık vermesi üzerine inşa edilmiştir.
- Durgunluğun neden olduğu işsizliğe ve para darlığına son verilmesi diğer deyişle azalan talebin canlandırılması için artan kamu harcamalarının ve kamu borçlanmasının artırılması gerekmektedir. Böylece artan kamu harcamaları ve borçlar toplam talebi artırıcı yönde etkileyecektir.
- Bu uygulamalar bütçe açıklarına yol açar ve durgunlukta bütçe açığı politikası en uygun politikadır.
- Bütçe açıklarının bir önceki yıla göre azalmış olması ekonominin durgunlaştığının göstergesidir.
- Keynesyen bir politika önerisi olan "telafi edici bütçe" önerisi burada geçerli olmaktadır.

STAGFLÂSYONLA MÜCADELE POLİTİKALARI

Harcama Politikası

- Mikro bakış açısı çerçevesinde, bir yandan daraltıcı politikalar uygulanırken, diğer yandan da genişletici politikaların uygulanması gerekmektedir. Bu amaçla;
- Mali yardımlarda, sübvansiyon ve sosyal yardımlarda kesintiye gitmek
- Ekonomik amaçlı yardımları kısmak
- Aciliyeti olmayan altyapı hizmetlerini ertelemek
- Kamu harcamalarını verimli alanlara kanallize etmek

Vergi Politikası

- Vergi temelli gelir politikaları** uygulanmalıdır. Bu politika; Daha düşük parasal ücret artışlarını öneren ve kabullenen firmalarla işçileri mükâfatlandıran; aşırı ücret artışlarını öneren ve kabullenen firmalarla işçileri cezalandıran bir vergi sisteminin kullanımıdır.
- Bu sistemde ücretleri belli bir sınırdan tutan firmalara ve işçileri vergi azaltılması yoluyla mükâfatlandırılmakta aksine aşırı ücret artışları öneren ve alan firmalarla işçiler yüksek vergiler yoluyla cezalandırılmaktadır.

Borçlanma Politikası

- Para politikası araçlarını kullanarak uzun vadeli borçlanma önerilmektedir.

VERGİ İLİŞKİSİNDE TARAFALAR

Vergi Alacaklısı (DEVLET)

- Vergi alacaklısı olarak devlet merkezi idarenin yanında, kendilerine vergi toplama yetkisi verilmiş il özel idaresi, belediye ve köy gibi diğer kamu tüzel kişilerini kapsar.

Vergi Borçlusu (YÜKÜMLÜ)

- Üzerine vergi borcu düşen gerçek ya da tüzel kişilere denir.
- Vergi ilişkisinin borçlu tarafında bulunan vergi yükümlüsünün, vergi borcunu ödeme yükümlülüğü (maddi yükümlülük) yanında, vergi kanunlarında emredilen şekli ödevleri yerine getirme yükümlülüğü de (şekli yükümlülük) bulunmaktadır.
- Verginin borçlusu (mükellef) olabilmek için medeni hakları kullanma ehliyeti hakkı aranmaz. Medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olmak vergi borçlusu olmak için yeterlidir

VERGİ YÜKÜMLÜSÜNÜN TEMSİLİ

Kanuni Temsilci

- Kanuni temsilciler şekli ve maddi yükümlülükleri yerine getirmek zorundadırlar.
- Bu yükümlülükleri zamanında ve eksiksiz yerine getirmemeleri durumunda vergi borçlularından tahsil edilemeyen vergiler bunlardan tahsil edilir.
- Daha sonra ödedikleri vergiler bakımından vergi borçlularına rücu etme hakları vardır.
- Ancak vergi cezaları bakımından (cezaların şahsiliği ilkesinin sonucu olarak) kendileri sorumludurlar ve rücu etme hakları yoktur.
- Ancak tüzel kişilerin temsilinde, ödenen vergi cezaları bakımından da tüzel kişiliği rücu edilebilir.
- Temsilcilik görevini; küçükler için veliler, akıl hastaları için vasiler, kısıtlılar için ise kayyumlar yerine getirir.

İradi Temsilci

- Vergisel yükümlülüklerini kendileri yerine getirebilme imkânına sahip vergi yükümlülerinin çeşitli kişisel gerekçelerle, kendilerine temsilci atayarak vergisel işlemlerini bu temsilcileri aracılığıyla yerine getirmeleri durumu iradi temsili ortaya çıkarmaktadır.
- İradi temsilde kanuni temsilden farklı olarak temsilcinin vergi idaresine karşı herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Vergisel yükümlülüklerine yerine getirilmemesi durumunda vergi yükümlüsü takip edilecek ve bütün sorumluluk vergi yükümlüsüne ait olacaktır
- Mükellefi; avukatı, mali müşaviri veya muhasebecisi iradi temsil yoluyla temsil edebilir.

Vergi Sorumlusu

- Verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişi" şeklinde tanımlanan üçüncü kişilere vergi sorumlusu denir.
- Bunlara aynı zamanda Maliye'nin fahri tahsildarları da denilir.
- Vergi sorumlusu sorumluluğunu yerine getirmemezse; vergi idaresi, alınmayan vergiyi ve verginin vaktinde ödenmemesinden dolayı ortaya çıkacak faiz, zam ve cezaları kendisinden alabilir.
- Sorumlu ödediği vergi için daha sonra asıl mükellefe rücu edebilir ancak ödediği vergi cezası ile zam ve faizleri ise asıl mükelleften isteyemez.

Mükellefin Ödevleri	
Bildirme Yükümlülüğü (VUK 168)	- İşe başlama bildirimleri, işe başlama tarihinden itibaren on gün içinde bağlı bulunulan vergi dairesine yapılır. - İş yeri veya ikamet adreslerini değiştiren mükellefler, adres değişikliklerini, değişimin meydana geldiği tarihten itibaren 1 ay bağlı bulundukları vergi dairesine bildirir. - Bina ve Arazi değişiklikleri, değişiklik halinin gerçekleştiği tarihinden başlayarak iki aylık süre içinde bildirilmelidir. - Yazılı ile bildirimler posta ile taahhütlü olarak da gönderilebilir. Bu takdirde bildirmenin posta-ya verildiği tarih vergi dairesine verilme tarihi yerine geçer.
Belge Düzenleme Ve Verme Yükümlülüğü	Vergi hukuku açısından belgelerin saklanması gereken süre ise 5 yıldır. TTK'da bu süre 10 yıldır.
Defter Tasdiki İle İlgili Yükümlülükler	Tutulması zorunlu defterlerin geçerli olabilmesi için, bu maddeler arasında açıklanan usule uygun olarak noterler tarafından aralık ayında açılış, ocak ayında kapanış tasdiki gereklidir.
Fatura Ve Fatura Yerine Geçen Vesikaları Düzenleme Yükümlülüğü	Fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami 7 gün içinde düzenlenir. Düzenlenen faturaya itiraz süresi, faturanın alındığı tarihten itibaren 8 gündür .
Levha Alma Yükümlülüğü	Basit usulde ticari kazanç elde edenler dahil Gelir vergisi mükellefleri ile sermaye şirketleri her yıl mayıs ayının son gününe kadar vergi hesaplamasına esas olan kazanç tutarları ile bunlara denk gelen vergi tutarlarını gösteren levhayı almak zorundadır.

VERGİ HUKUKUNDA SÜRELER

SÜRELERİN BAŞLANGICI

- Süreler, tebliğ, yayın veya ilan tarihini izleyen günden itibaren işlemeye başlar.
- Örneğin;** tebliğ tarihi 12.08.2020 olan bir süre 13.08.2020 tarihinde başlar
- Sonu belli bir gün ile tayin edilen sürelerde, süre o günün tatil saatinde biter.
- Resmi tatil günleri süreye dâhildir. Sürenin son günü resmi tatile rastlarsa tatili takip eden ilk iş gününün tatil saatinde biter.

GÜN OLARAK BELLİ EDİLMİŞ SÜRELER

- Süre gün olarak belli edilmişse tebliğ edildiği veya bildirildiği gün hesaba katılmaz ve son günün tatil saatinde biter.
- Örneğin,** 01.03.2020 tarihinde tebliğ edilmiş ve 7 günlük süre verilmiş ise süre, 02.03.2020 tarihinde başlar ve 08.03.2016 tarihinde biter.

HAFTA OLARAK BELLİ EDİLMİŞ SÜRELER

- Süre hafta olarak belli edilmişse başladığı güne tekabül eden günün mesai saatinde biter.
- Örneğin,** 05 Ağustos 2020 **Çarşamba** tarihinde başlayan **1 haftalık** süre, 12 Ağustos 2020 **Çarşamba** günü mesai saati bitiminde sona erer

AY OLARAK BELLİ EDİLMİŞ SÜRELER

- Süre ay olarak belli edilmişse başladığı güne tekabül eden günün tatil saatinde biter.
- Örneğin,** 22.08.2020 tarihinde başlayan 1 aylık sürenin bitiş tarihi, 22.08.2020 günü mesai bitiş saatidir.

AY OLARAK HESAPLANAN SÜRELERDE

- Sürenin bittiği ayda, başladığı güne tekabül eden bir gün yoksa süre o ayın son gününün tatil saatinde biter.
- **Örneğin**, 31.01.2019 tarihinde başlayan 1 aylık sürenin bitiş tarihi, 28.02.2018 günü mesai bitiş saatidir.

MALİ TATİLDE SÜRELERİN UZAMASI

- Her yıl Temmuz ayının birinden yirmisine kadar (yirmisi dâhil) mali tatil uygulanır. Kanun tarafından verilen sürenin son günü malî tatile denk gelmiş ise süreler, tatilin son gününü izleyen tarihten itibaren **YEDİ gün** uzamış sayılır.
- Malî tatilin sona erdiği günü izleyen **"BEŞ GÜN"** içinde biten kanuni ve idari süreler, malî tatilin son gününü izleyen tarihten itibaren **"beşinci günün mesai saati bitiminde"** sona ermiş sayılır.
- **Özel tüketim vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, özel iletişim vergisi, şans oyunları vergisi ile gümrük idareleri, il özel idareleri ve belediyeler tarafından tarh ve/veya tahsil edilen vergi, resim ve harçlarla ilgili olarak malî tatil uygulanmaz.**

VERGİ SUÇ VE CEZALARI

İDARİ VERGİ SUÇ VE CEZALARI (İDARİ MAHKEMELER)

Vergi Ziyai Suçu ve Cezası

- Vergi Usul kanununda yer alan nedenlerden dolayı devleti parasal zarara uğratmak **"vergi ziyai suçu"**nu ortaya çıkarır
- Vergi ziyai suçunun cezası para cezası olarak belirlenmiştir.
- Bu cezanın miktarı, **ziyaa uğratılan verginin 1 katıdır.**
- **Vergi ziyasına kaçakçılık suçlarını gerektiren fiillerle sebebiyet verilirse vergi ziyai cezası 3 kat uygulanır.**
- **Bu vergi ziyasına iştirak edenlere ise 1 kat uygulanır.**

Usulsüzlük Suçu ve Cezası

- Usulsüzlük suçları vergi kanunlarındaki şekle ve usule ilişkin kurallara aykırı davranılması sonucunda oluşmaktadır.
- Vergi ziyai suçundan farklı olarak usulsüzlük suçlarında bir vergi kaybının olması (zarar) şart değildir. Bu suçlarda mevcut bir vergi kaybı olmasa da, ileride vergi kaybı şeklinde bir zararın ortaya çıkması ihtimali bulunmaktadır.
- VUK' da usulsüzlük suçları genel usulsüzlük suçları ve özel usulsüzlük suçları olarak iki kısma ayrılmaktadır.

ADLİ VERGİ SUÇ VE CEZALAR (CEZA MAHKEMELERİ)

KAÇAKÇILIK SUÇ VE CEZALARI

18 Aydan 5 Yıla Kadar Hapis	3 Yılden 8 Yıla Kadar Hapis	2 Yılden 8 Yıla Kadar Hapis
- Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapmak - Gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açmak veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydetmek - Defter, kayıt ve belgeleri tahrif etmek, gizlemek veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenlemek veya bu belgeleri kullanmak	- Defter kayıt ve belgeleri yok etmek, - Defter sayfaları yok edilerek yerine başka yaprak koymak veya hiç yaprak koymamak, - Belgelerin asıl ve suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenlenmesi veya bu belgelerin kullanılmak,	Belgelerin Hazine ve Maliye Bakanlığınca anlaşmalı olmadığı halde basılması,

İŞTİRAK

- Kaçakçılık suçuna iştirak edenler veya doğrudan doğruya beraber işlemiş olanlardan her biri ayrı ayrı maddi menfaat gözetmek şartıyla cezalandırılır. Örneğin, bir mükellefin vergi kaçırmak maksadıyla tutması zorunlu defterlerini para vererek tuttuğu adamın evinde saklaması sonucu defterleri evinde saklayan şahıs kaçakçılık suçuna iştirak etmiş olacaktır.
- Kaçakçılık suçuna iştirak edenler eğer menfaat sağlamıyorsa suçu işleyene verilen cezanın yarısı oranında ceza uygulanır. İştirak eden menfaat elde ediyorsa suçu işleyene verilen cezanın aynısı uygulanır.

VERGİ SUÇ VE CEZALARINDA TEKERRÜR

- Vergi ziyaı cezasında cezanın kesinleştiği tarihi izleyen **GÜNDEN** itibaren beşinci yılın isabet ettiği takvim yılının sonuna kadar ceza kesilmesi durumunda vergi ziyaı cezası %50 artırılarak uygulanır.
- Genel Usulsüzlükte cezanın kesinleştiği tarihi izleyen **GÜNDEN** itibaren ikinci yılın isabet ettiği takvim yılının sonuna kadar tekrar ceza kesilmesi durumunda usulsüzlük cezası yüzde %25 oranında artırılarak uygulanır.
- Özel usulsüzlük suçunda tekerrür halinde cezada artırımı uygulanmamaktadır

VERGİ SUÇ VE CEZALARINDA BİRLEŞME

- Tek bir fiil sonucunda birden fazla suçun ortaya çıkması hali suçlarda birleşme konusunu oluşturmaktadır.
- Kural olarak, ortaya çıkan her suça ayrı ceza verilmesi gerekirken, tek fiil ile hem vergi ziyaı suçu hem de genel usulsüzlük suçunun bir arada işlenmesi halinde, bu suçlardan sadece cezası ağır olanın cezası kesilecek diğeri cezalandırılmayacaktır.
- Özel usulsüzlük fiili sonucunda vergi ziyayının ortaya çıkması durumunda hem özel usulsüzlük cezası hem de vergi ziyaı cezası ayrı ayrı kesilir.

VERGİ SUÇ VE CEZALARINDA FİİL AYRILIĞI

- Farklı fiiller sonucu ortaya çıkan vergi ziyaı veya usulsüzlüklerden dolayı ayrı ayrı ceza kesilir.
- Fiil ayrılığı ile VUK'nda, ayrı fiillerin aynı neviden olması durumunda hafifletici bir düzenlemeye yer verilmiş ve usulsüzlüklerden, aynı takvim yılı içinde aynı neviden birden fazla yapıldığı takdirde birden fazlasının her biri için, birincisine ait cezanın dörtte biri kesilir denilmiştir.

TERKİN

- Terkin, var olan bir şeyin yok olması ya da silinmesi anlamında kullanılır.
- Terkin, Vergi Kanununda, tahakkuk etmiş bir vergi silinirken, tahsil edilmiş bir verginin terkin durumunda da tahsil edilen vergi mükellefe geri ödenir.
- **VUK' a göre terkin kararı Hazine ve Maliye Bakanlığı'na verilir.**
- **AATUHK' a göre tabii afetler sebebiyle terkin kararı Cumhurbaşkanlığı'na verilir.**

ZAMANAŞIMI

- Belli bir sürenin geçmesiyle ceza kesme ve cezaları tahsil etme yetkisinin ortadan kalkmasıdır.
- Vergi idaresi zamanaşımı süresi geçtikten sonra vergiyi tahakkuk ettiremez ve tahsil edemez
- Tahakkuk (Tarh) ve Tahsil Zamanaşımı olmak üzere ikiye ayrılır.

TAHAKKUK (TARH) ZAMANAŞIMI

- Vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak **beş yıl içinde** tarh ve mükellefe tebliğ edilme-
yen vergiler zamanaşımına uğrar. Bu durumdaki bir vergi tahakkuk aşamasına gelmemiştir.
- **Veraset ve intikal vergisinde** zamanaşımının başlangıcı, vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği tarihi izleyen yılda değil, bu-
nun idarece öğrenildiği tarihi izleyen yıldan itibaren başlar.
- **Emlak vergisinde** sürenin tespiti, vergiyi doğuran olay yerine idarenin öğrendiği tarih dikkate alındığı için zaman aşımı
süresi 5 yılı aşabilir.
- **Motorlu taşıtlar vergisi** her yıl ocak ayında yıllık olarak tahakkuk ettirildiği için bu verginin tahakkuk zamanaşımına uğra-
ması söz konusu değildir.

TAHAKKUK (TARH) ZAMANAŞIMI

- Vergiler ve diğer kamu alacakları vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil
edilmezse zamanaşımına uğrar.
- Zamanaşımından sonra mükellefin kendi istekleriyle yapacakları ödemeler kabul edilir.
- Bir vergi tahakkuk etmeden, tahsil zamanaşımından söz edilemez. Tahakkuk etmemiş bir vergi ancak tahakkuk zamanaşı-
mına uğrar.
- Tahakkuk etmiş bir vergi eğer vadesinde ödenmezse tahsil zamanaşımı söz konusu olur.
- Tahakkuk ve tahsil zamanaşımı arasındaki asıl fark; temel alınan yıldır.

GENEL VE ÖZEL SUSULSÜZLÜK İLE VERGİ ZİYAINDA ZAMANAŞIMI

- **Genel usulsüzlük suçları**, usulsüzlüğün yapıldığı yılı takip eden yılın birinci gününden başlayarak **iki yıl**
- **Özel usulsüzlük suçu** için kesilecek cezalarda, usulsüzlüğün yapıldığı yılı takip eden yılın birinci gününden başlayarak **beş yıl**
- **Vergi ziyai cezasında** cezanın bağlı olduğu vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın birinci gününden başla-
yarak **beş yıl geçtikten sonra cezalar zamanaşımına uğrar.**

TECİL

- Vergi borcunu ortadan kaldırmayıp borcun ertelenmesidir.
- Tecil **en fazla 36 ay** yapılabilir.
- Tecil faizi oranı **31.12. 2019** tarihinden itibaren **yıllık %15** olarak belirlenmiştir.
- Tecil kararını, borcun tutarına göre vergi dairesi, defterdar veya Hazine ve Maliye Bakanlığı vermektedir.

UZLAŞMA

TARHİYAT ÖNCESİ UZLAŞMA

- Resen, İkmalen ve idarece tarh edilen vergiler ile bunlara ilişkin kesilecek 6.800 TL'yi aşan genel ve özel usulsüzlük ile tutar sınırı olmayan vergi ziyaı cezalarında vergi incelemesine yetkili olanların yapmış oldukları inceleme sonrası hazırlamış oldukları raporu yetkili makamlara göndermeden önce mükellefler tarafından talep edilen uzlaşmaya "tarhiyat öncesi uzlaşma" adı verilir.
- 6.800 TL'yi aşan genel ve özel usulsüzlük ve kaçakçılığı kapsamayan tüm vergi ziyaı suç ve cezaları için geçerlidir.
- Kaçakçılık nedeniyle kesilmiş vergi ziyaı ve usulsüzlük cezaları uzlaşma kapsamı dışında tutulmaktadır.
- Vergi incelemesine yetkili olanların inceleme tutanağını düzenleme anına kadar mükellefçe uzlaşma talebinde bulunulabilir.
- Uzlaşılan vergi miktarı üzerinden, gecikme faizi hesaplanır.

TARHİYAT SONRASI UZLAŞMA

- Resen İkmalen ve idarece tarh edilen vergiler ile bunlara ilişkin kesilecek 6.800 TL'yi aşan genel ve özel usulsüzlük ile tutar sınırı olmayan vergi ziyaı cezalarında vergi incelemesine yetkili olanların yapmış oldukları inceleme sonrası hazırlamış oldukları raporu yetkili makamlara gönderdikten sonra, mükellefler tarafından talep edilen uzlaşmaya "tarhiyat sonrası uzlaşma" adı verilir.
- 6.800 TL'yi aşan genel ve özel usulsüzlük ve kaçakçılığı kapsamayan tüm vergi ziyaı suç ve cezaları için geçerlidir.
- Kaçakçılık nedeniyle kesilmiş vergi ziyaı ve usulsüzlük cezaları uzlaşma kapsamı dışında tutulmaktadır.
- Vergi incelemesine yetkili olanların inceleme tutanağını tarh etmesi ve cezayı mükellefe tebliğ etmesini takip eden 30 gün içinde mükellef, uzlaşma talebinde bulunulabilir.

NOT: 5.000 Türk lirasını aşmayan genel ve özel usulsüzlük cezaları uzlaşmaya konu olmayacak ancak bu cezalar için ise Vergi Usul Kanunu'ndaki ilgili maddede yer alan indirim oranı %50 artırımlı olarak uygulanmaktadır.

Örnek: Mükellefe 4.000-TL tutarında kesilen özel usulsüzlük cezası için mükellef, uzlaşma talebinde bulunamayacak (kesilen ceza 5.000 TL'nin altında olduğu için) ancak mükellef, cezanın kendisine ihbar edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde cezayı ödeyeceğine dair dilekçe verirse normal şartlarda uygulanacak olan indirim tutarı 2.000 TL iken (cezanın yarısı) cezadaki indirim, %50 arttırılarak uygulanır. Yani mükellefe 4.000 TL olarak kesilen ceza 3.000 TL indirim yapılarak (cezanın yarısının (2.000 TL'nin) %50 fazlası) idare tarafından 1.000 TL olarak tahsil edilir.

PİŞMANLIK VE İSLAH

Kapsamı

- **Beyana dayanan vergilerde** vergi ziyaı cezasını gerektiren yasa-ya aykırı hareketlerini, kendiliğinden dilekçe ile ilgili makamlara haber veren mükelleflere, vergi ziyaı suçu için öngörülen **ceza kesilmez.**
- Pişmanlık dilekçesinin, **idarenin incelemeye başlamasından veya suçu öğrenmesinden önce verilmesi ve 15 gün içinde ek-sik bildirilen gelirlerin beyannamesinin verilerek vergi ve ge-cikme zammının ödenmesi durumunda bu haktan yararlanıla-bilir.**

Uygulandığı Vergiler

- Gelir vergisi
- Kurumlar vergisi
- Katma değer vergisi
- Özel tüketim vergisi
- Veraset ve intikal vergisi
- Banka ve sigorta muamele-leri vergisi
- Damga vergisi

Uygulanmadığı Vergiler

- Gümrük ve Tekel vergileri
- Emlak vergisi
- Motorlu taşıt-lar vergisi

Mükellefler, haklarında yapılmakta olan vergi incelemesi ya da yapılan takdire sevk işlemine ilişkin vergi türünden FARKLI VERGİ TÜRÜ İÇİN pişmanlıkla beyanname verebileceklerdir.

Yani, mükellef hakkında gelir vergisi yönünden inceleme yapılırken katma değer vergisi yönünden pişmanlıkla beyan vermek mümkündür.

GECİKME FAİZİ

- Verginin tahakkuku ile ilgilidir. (Tahakkuku geciktirilen vergileri kapsar)
- Ay kesirleri dikkate alınmaz (gün, hafta)
- Oranı 31.12.2019 tarihinden itibaren **aylık %1,6** olarak uygulanır.
- Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir.
- Cezalar için gecikme faizi hesaplanmaz.

GECİKME ZAMMI

- Verginin tahsili ile ilgilidir. (miktarı kesinleşmiş ama zamanında ödenmeyen vergi borçlarını kapsar)
- Ay kesirleri dikkate alınır (gün, hafta)
- Oranı 31.12.2019 tarihinden itibaren **aylık %1,6** olarak uygulanır.
- Amme Alacaklar Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun' da düzenlenmiştir.

İHTİYATİ TAHAKKUK

- Mükelleflerin henüz tahakkuk etmemiş borçlarının, tarh, tebliğ, itiraz yollarından geçmeden ve dolayısı ile normal tahak-kuk yollarını izlemeden yapılan tahakkuk işlemini ifade eder.
- İhtiyati tahakkuka karşı, tebliğinden itibaren **15 gün içinde** vergi mahkemesinde dava açılabilir.

İHTİYATİ HACİZ

- İleride tahakkuk edecek olan veya henüz vadesi gelmemiş bulunan ya da vadesi geçtiği halde ödeme emri tebliğ edilme-miş bulunan amme alacağının tahsil güvenliğini sağlamak üzere yapılan hacze, 'ihtiyati haciz' denir'.
- İhtiyati hacze karşı tebliğ tarihinden itibaren **15 gün içinde** vergi mahkemesinde dava açılabilir

GÖREVLİ MAHKEMELER

Vergi mahkemeleri; genel bütçeye, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere ilişkin vergi, resim ve harçlar, benzeri mali yükümler, bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları çözümler.

Tebliğ tarihini takip eden günden itibaren 30 gün içinde dava açılabilir.

(ödeme emri, ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk, haciz varakasına karşı açılacak davalarda süre 15 gündür.)

Vergi Mahkemeleri

9.000 TL'yi Geçmeyen
Davalarda Sonuç

- Vergi mahkemesinde dava açılır, mahkemenin vereceği karar kesindir.
- Mahkemenin verdiği karara karşı istinaf incelemesi başvurusunda bulunulamaz
- Temyize başvurulamaz

9.000 – 261.000 TL Arası Davalarda Sonuç

- Vergi mahkemesinde dava açılır.
- Mahkemenin verdiği karara karşı istinaf incelemesi başvurusunda bulunulur, çıkan karar kesindir.
- İstinaf yoluna başvurulmuş olması, yürütmeyi durdurmaz. Yürütmenin durdurulması talep edilmelidir.
- Temyize başvurulamaz.

261.000 TL'yi Aşan Davalarda Sonuç

- Vergi mahkemesinde dava açılır
- Mahkemenin verdiği karara karşı istinaf incelemesi başvurusunda bulunulur
- İstinaf incelemesi sonrası temyiz incelemesi başvurusunda bulunulabilir.
- Temyiz yoluna başvurulmuş olması, yürütmeyi durdurmaz. Yürütmenin durdurulması talep edilmelidir.

VERGİ USUL KANUNU'NDA ETKİN PİŞMANLIK

Kaçakçılık Suç ve Cezalarına yönelik Nisan 2022 tarihinde Vergi Usul Kanunu'na eklenen ek madde ile bu suç ve cezalara yönelik etkin pişmanlık uygulamasına geçmiştir. Buna göre aşağıdaki iki koşulun sağlanması halinde aşağıdaki tabloda yer alan indirimler uygulanır.

- **KOŞUL-1:** Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 359. Maddesinde yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratılmasının tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin , gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesinleşen cezaların yarısı ve cezaya isabet eden gecikme zammının ödenmesi,
- **KOŞUL-2:** Vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi,

Soruşturma Aşamasında
(Savcılık Aşamasında)

Hapis Cezasının **YARISI**
indirilecek

Kovuşturma Aşamasında
(Ceza Mahkemesi Aşamasında)

Hapis Cezasının **ÜÇTE BİRİ**
indirilecek

Haklarında Hüküm Verilmiş Olup
Dosyası İnfaz Aşamasında

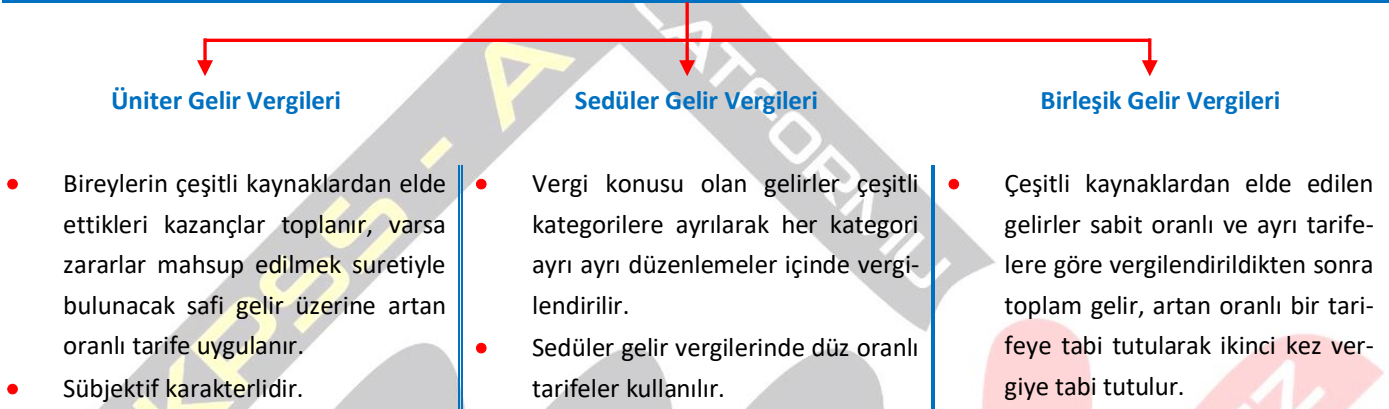
Hapis Cezasının **YARISI** indirilecek
(15 Nisan 2022 Tarihinden itibaren 1 yıl içinde
ödenmesi durumunda)

GELİR VERGİSİ İLE İLGİLİ BİLGİLER VE MÜKELLEFİYET

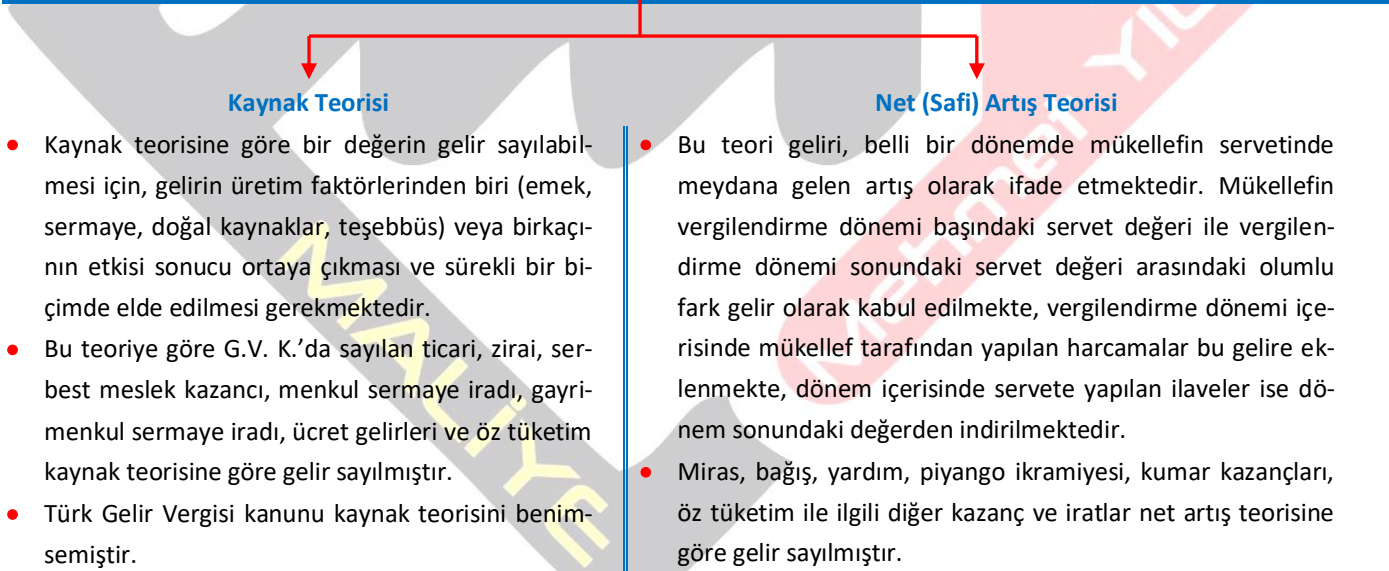
- Gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılında elde ettiği kazanç ve iratlarının safi tutarıdır. Artan oranlı bir tarifeyle sahip olması nedeniyle, gelir dağılımında adaleti oluşturma fonksiyonu da dikkate alınırsa, sosyal ve ekonomik alanlarda da müdahaleci bir rol oynar.

Emeğin getirisi	→	Ücret
Sermayenin getirisi	→	İrat
Sermaye ve teşebbüsün getirisi	→	Kazanç

GELİR VERGİSİ TÜRLERİ

GELİR TEORİLERİ

GELİR VERGİSİNDE MÜKELLEFİYET TÜRLERİ

Tam Mükellefiyet

- İkametgâhı Türkiye’de bulunanlar (ikametgâh, Kanunu Medenin 19. Ve müteakip maddelerinde yazılı olan yerlerdir) ve bir takvim yılı içinde Türkiye’de **devamlı olarak 6 aydan fazla oturanlar** (Geçici ayrılmalar Türkiye’de oturma süresini kesmez) tam mükellef kabul edilir.
- Tam mükellefler Türkiye ve Türkiye dışındaki tüm gelirleri üzerinden **şahsilik ilkesine** göre vergilendirilir.

Dar Mükellefiyet

- Türkiye’de ikametgâhı olmayan ve bir takvim yılı içinde Türkiye’de 6 aydan az kalan yabancı uyruklular dar mükellef sayılır. Dar mükellefler, **mülkiyet (yessellik) ilkesine** göre sadece Türkiye’de kazançları üzerinden vergilendirilir.

Görevli gelenler, ilim ve fen adamları, seyahat, tahsil, tedavi, tutukluluk, hastalık gibi nedenlerle zorunlu olarak Türkiye’de 6 aydan fazla kalan yabancı uyruklular dar mükellef sayılırlar.

Gelirin Elde Edilmesi

Tahsil Esası

- Gelirin nakden veya hesaben yükümlünün fiili ve hukuki tasarruf alanı içerisine girmesidir.
- Gelirin unsurlarından olan, ücret, serbest meslek kazancı, gayrimenkul sermaye iradı ve diğer (sair) kazanç ve iradlar tahsil esasına göre gelir kabul edilir.

Tahakkuk Esası

- Tahakkuk, gelirin ödenecek aşamaya gelmesidir.
- Gelir unsurlarından olan, **ticari kazanç ve zirai kazançlar** tahakkuk esasına göre gelir kabul edilir.

Ticari Kazancın Yarı Götürü Usulde Tespiti

- Gelir vergisine tabi dar mükelleflerin ulaştırma işlerinde uğraşanların kazançları, Türkiye’de elde ettikleri hâsılatlara, ortalama emsal oranlar uygulanarak vergi matrahı bulunur. Bu oranlar;

Kara ulaştırmalarında

%12’si

Deniz ulaştırmalarında

%15’i

Hava ulaştırmalarında

%5’i

safi (net) kazanç sayılır.

ZİRAİ KAZANÇ

- “Her türlü zirai faaliyetlerden doğan kazanç” zirai kazanç olarak tanımlanır.
- Arazi, deniz, nehir ve göllerde ekim, dikim, bakım ve üretim yapmak,
- Islah yoluyla veya tabiattan doğrudan doğruya ürün elde etmek (mantar toplamak vb.)
- Ormancılık, hayvancılık, balıkçılık, avcılık yapmak
- Saksı ve seralarda çiçek yetiştirmek
- Aşım yaptırmak amacıyla erkek damızlık beslemek
- Ürünleri değerlendirmek amacıyla zirai üretime bağlı olarak işlemek (zeytinden yağ çıkarmak, sütten peynir üretmek, çeltikten pirinç üretmek vb.)
- Çiftlik, mandıra, hara ve dalyanları işletmek

Üründen pay alma (yarıcılık) zirai kazanç değil, gayrimenkul sermaye iradı sayılır. Çünkü burada tarla sahibi tarlasını kiralamış ve kira bedeli olarak ürünün yarısını almıştır.

Ürünlerin mağaza veya dükkân açılarak satılması zirai kazanç değil ticari kazanç sayılır. Çünkü burada mal ve hizmet satma şeklinde, ticari bir organizasyon şemsiyesi altında ticari bir faaliyet söz konusudur.

Serbest Meslek Kazancının Özellikleri

- Bağımsızdır.
- Sürekli.
- Uzmanlığa dayanır.
- Sermaye ikinci plandadır. (Sermaye ön plana çıkarsa ticari kazanç sayılır)
- Ticari nitelikte olmamalıdır.
- Muayenehane, yazıhane, atölye vb özel işyeri açılmalıdır.
- Mesleki kuruluşlara (baro, tabipler odası vb.) kayıt olunmalıdır.

Telif Hakları

Telif hakkı, bir kişi ya da kişilerin her türlü fikrî emeği ile meydana getirdiği bilgi, düşünce, sanat eseri ve ürününün kullanılması ve kopyalanması ile ilgili hukuken sağlanan haklardır.

	Kiralama	Satış
Sahipleri	Serbest Meslek Kazancı	Serbest Meslek Kazancı
Kanuni Mirasçıları	Serbest Meslek Kazancı	Serbest Meslek Kazancı
3. Kişiler	Gayrimenkul Sermaye İradı	Diğer (Sair) kazanç ve İratlar

Genç girişimcilerde kazanç istisnası

- Ticari, zirai veya mesleki faaliyeti ile uğraşp ilk defa gelir vergisi mükellefiyeti olan,
- Tam mükellef olup mükellefiyet başlangıç tarihi itibarıyla **yirmi dokuz yaşını doldurmamış** olan
- Faaliyete başladıkları takvim yılından itibaren **üç vergilendirme dönemi boyunca** elde ettikleri kazançlar kanunda gösterilen tutar kadar vergiden istisna tutulur. Ancak bu istisnadan yararlanabilmek için Gelir Vergisi Kanunu'nda belirtilen şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

GAYRİMENKUL SERMAYE İRADİ

- Yerinde sabit olan taşınmaz iktisadi kıymetleri, demirbaşları, her türlü motorlu araçları, makine, tesisat, telif ve işletme haklarını, gemi ve gemi paylarını gayrimenkul olarak kabul etmiştir ve bunların (aynı sermayenin) kira getirisi gayrimenkul sermaye iradı sayılır.

Gayrimenkul sermaye iratlarında elde etme tahsil esasına bağlıdır. Dönem içerisinde geçmiş yıllardan bir gelir elde edilmiş ise tahsil edildiği yılın (içinde bulunulan yılın) geliri sayılır. Dönem içerisinde gelecek yıllara ilişkin (peşin tahsil edilen) bir gelir elde edilmiş ise gelecek yılların (ilgili yılların) geliri sayılır.

EMSALKİRA

Emsal Kira Uygulanacak Haller

- Gayrimenkullerin kira bedellerinin tespit edilememesi,
- Kira bedelinin olması gerektiğinden düşük gösterilmesi
- Gayrimenkullerin bedelsiz olarak başkalarına terk edilmesi

Emsal Kira Uygulanmayacak Haller

- Boş kalan gayrimenkullerin korunması amacıyla bedelsiz olarak başkalarına bırakılması
- Gayrimenkullerin usul, fûru veya kardeşlerin ikametine tahsis edilmesi
- Mal sahibi ile birlikte akrabaların da aynı evde veya dairede ikamet etmesi
- Genel ve özel bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyelere, devlete ait bina, arsa ve araziler

Bina ve arazilerde emsal kira; yetkili özel mercilerce veya mahkemelerce takdir olunur. Böyle bir merci yok ise vergi değerinin %5'idir.

Bina ve araziler dışında kalan mal ve haklarda emsal kira maliyet bedelinin, maliyet bedeli bilinmiyorsa servet değerinin V.U.K na göre %10'udur.

Gayrimenkul Sermaye İradında Vergilendirme

Gerçek Usulde Vergilendirme

- Elde edilen gayrisafi hâsıllardan belgeli giderler düşüldükten sonra safi kazanç vergilendirilir.

- Elde edilen hâsılâtın %15'i gider, %85'i gelir olarak kabul edilmiştir.
- Mükellefler istedikleri takdirde gerçek gider indirimini veya götürü gider indirimini seçmekte serbesttir.
- Götürü gider indirimi seçenler iki yıl geçmedikçe bu usulden dönemezler
- Haklara götürü gider indirimi uygulanmaz.
- Mükellef hangi usulü seçti ise bütün gayrimenkullerine o usulü uygulamak zorundadır.

Götürü Gider İndirimi

Binaların konut (mesken) olarak kiraya verilmesinde bir takvim yılı içinde elde edilen hâsılâtın 2022 yılı gelirleri için 9.500 TL'si vergiden istisnadır.

Bu istisnadan yararlanabilmek için mükellefin gerçek usulde, zirai, ticari, serbest meslek kazancı olmayacak; sadece mesken olarak kullanılacak ve mükellef istisna haddi üzerinde elde ettiği kira gelirini vergi dairesine beyan etmek zorundadır.

MENKUL SERMAYE İRADİ

Sahibinin; ticari, zirai, serbest meslek faaliyetleri dışında sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan her türlü kar payı, faiz, kira ve benzeri gelirlerdir.

DİĞER KAZANÇ VE İRADLAR

G.V. Kanunumuzda sayılan 7 gelir türünden ilk altı gelir unsuruna girmeyen ve **sürekli olarak yapılmayan faaliyetlerden (arada bir yapılan)** elde edilen kazanç ve iratlardır.

Değer Artış Kazançları

Arızı Kazançlar

- Gelir vergisi kanunumuzda sayılan bazı **mal ve hakların** elden çıkarılmasından **(arada bir)** sağlanan kazançlardır.
- Sürekli olarak yapılmayan, **arada sırada yapılan ticari veya serbest meslek faaliyetinden** doğan kazançlardır.

GELİRİN BEYANI VE BEYANNAME TÜRLERİ

1. Yıllık Beyanname	Çeşitli kaynaklardan bir takvim yılı içinde elde edilen kazanç ve iratların bir araya getirilip toplandığı, bu suretle hesaplanan gelirin vergi dairesine bildirildiği beyanname. - Yıllık beyanname tam mükellefler için ikametgâhındaki vergi dairesine, izleyen yılın mart ayının 25. günü akşamına kadar verilir. - Vergiler Mart ve Temmuz aylarında iki eşit taksitle ödenir. (Hazine ve Maliye Bakanlığından izin alındığı takdirde iş yerinin bulunduğu vergi dairesine de verilebilir.) - Gerçek usulde ticari, zirai, serbest meslek kazancı olanlar gelir elde etseler de etmeseler de yıllık beyanname vermek zorundadırlar. - Birinci ve ikinci sınıf tacirler, serbest meslek erbabı, gerçek usulde vergilendirilen çiftçiler ve basit usule tabi olanlar, stopaja tabi olmamış kira geliri elde edenler yıllık gelir vergisi beyannamesi verirler. - Muaf esnaf, gerçek usulde vergilendirilmeyen çiftçiler ve menkul sermaye iradı elde edenler yıllık beyanname vermezler.
Gelir Vergisi Kanunu'nun 109. maddesine göre gelir vergisi;	- Beyanname verilmesi gereken hallerde beyannamenin verildiği günde, Beyanname posta ile gönderilmişse vergiyi tarh edecek daireye geldiği tarihi takip eden yedi gün içinde tarh olunur.
2. Muhtasar Beyanname	- İşverenler veya vergi kesintisi yapmak zorunda olanlar tarafından kesilen vergilerin, matrahları ile birlikte toplu olarak bildirildiği beyanname. İşyerinin bulunduğu vergi dairesine ertesi ayın 23. günü akşamına kadar verilir ve vergiler o ayın 26. günü akşamına kadar ödenir.
3. Münferit Beyanname	Dar mükelleflerin yıllık beyanname ile bildirmeye mecbur olmadıkları kazanç ve iratlardan vergi kesinti yolu ile alınmamış kazançların bildirilmesine mahsus beyanname. Münferit beyanname gelirin iktisap tarihinden itibaren 15 gün içerisinde ilgili vergi dairesine verilir ve bu süre içerisinde (beyanname verme süresi içinde) vergiler ödenir.

4. Geçici Beyanname

- Ticari kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabı cari vergilendirme döneminin üçer aylık kazançları (yıllara yaygın inşaat ve onarım işleri ile noterlik görevini ifa ile mükellef olanların bu işlerden sağladıkları kazançlar hariç) üzerinden, %15 oranında geçici vergi öderler.
- 26 Ekim 2021 tarihinde 7338 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile hesaplanan geçici vergi, yılın ilk 9 ayı için her bir üç aylık dönemi izleyen ikinci ayın 14. günü akşamına kadar bağlı olunan vergi dairesine beyan edilir ve 17'sine kadar ödenir. Bu düzenleme 2022 yılı ve sonrası gelirler için geçerli olacaktır. Cumhurbaşkanı, geçici vergi oranını beş puana kadar indirmeye veya tekrar kanunî seviyesine kadar getirmeye yetkilidir.

KURUMLAR VERGİSİ MÜKELLEFLERİ

- Sermaye Şirketleri
- Yabancı Sermaye Şirketleri
- Kooperatifler
- Dernek Ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler
- İş Ortaklıkları
- İktisadi Kamu Müesseseleri

Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri

Tam Mükellefiyet

- Kanuni veya iş merkezlerinden biri ya da ikisi Türkiye'de bulunan tüzel kişiliğe haiz kurumlar tam mükelleftir.
- Türkiye ve Türkiye dışında (yabancı ülkelerde) elde ettikleri kazançların toplamı üzerinden vergiye tabi tutulurlar.

Dar Mükellefiyet

- Kanuni veya iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumlar dar mükellef kurumlardır.
- Dar mükellef kurumlar sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilir.

Kurum Vergisinde Örtülü Sermaye Ve Örtülü Kazanç Dağıtımı

Örtülü Sermaye

- Kurumların ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı ilgili hesap dönemi için örtülü sermayedir.
- Örtülü sermaye için ödenen faizler gider olarak indirilemez.

Örtülü Kazanç

- Bir sermaye şirketinin bilanço kalemlerinde yer alan kazancı düşük göstererek kurumun kazancını ilgili gerçek ya da tüzel kişilere aktarmasıdır.

KURUMLAR VERGİSİNDE BEYAN

- Safi kurum kazancı kurumlar vergisinin matrahını oluşturur. Ödenecek kurumlar vergisi hesaplanırken, safi kurum kazancına **%25 oranı (2021 yılı gelirleri için)** uygulanır. 2022 yılı gelirleri için bu oran %23 olarak uygulanacaktır.

Yıllık Beyanname	Muhtasar Beyanname	Özel Beyanname	Geçici Beyanname
- Kurumların tüm şube ve kuruluşlarından elde ettikleri tüm kazançları için toplu olarak verilen beyanname'dir. - Yıllık kurumlar vergisi beyanname'si hesap dönemini takip eden 4. ayın 1. gününden 25. günü akşamına verilir. - Yıllık kurumlar vergisi beyanname'si, kurumun kanuni merkezi veya iş merkezinin bulunduğu vergi dairesine verilir.	Muhtasar beyanname ertesi ayın 23'ü akşamına kadar bağlı oldukları vergi dairesine verilir ve vergiler beyanname verildiği ayın (ertesi ayın) 26. günü akşamına kadar ödenir. Muhtasar beyanname kurumun bağlı olduğu yer vergi dairesine verilir.	- Dar mükellefiyete ticari, zirai kazançlar dışında kaynağında vergilendirilmemiş (telif, ihtira beratı, işletme ticaret unvanı vb. kazançlar) diğer kazançları için verdikleri beyanname'dir. - Beyanname, elde edilen kazancın tümüne göre farklı vergi dairelerine verilir.	- Kurumlar elde ettikleri gelirlerle ilgili hesap döneminin üçer aylık kazançları üzerinden 2022 yılı gelirleri için bu oran %23 olarak uygulanacaktır. 26 Ekim 2021 tarihinde 7338 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile hesaplanan geçici vergi, yılın ilk 9 ayı için her bir üç aylık dönem izleyen ikinci ayın 14. günü akşamına kadar bağlı olduğu vergi dairesine beyan edilir ve 17'sine kadar ödenir.

KURUMLAR VERGİSİNDE HESAP DÖNEMLERİ

Normal Hesap Dönemi	Normal hesap dönemi 12 aydır. Kurumlar vergisi normal hesap dönemlerinde, hesap dönemini izleyen dördüncü ayın 1. gününden 25. günü akşamına kadar verilir ve vergileri verildiği ayın sonuna kadar vergi dairesine ödenir.
Özel Hesap Dönemi	- İşleri gereği bazı kurumlar vergisi mükellefleri Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan izin almak şartı ile özel hesap tayin edebilirler. Bu durumda özel hesap dönemi yine 12 aylık dönemdir. Bu dönemde beyanname, belirlenen hesap döneminin bitiş tarihini takip eden 4. ayın 1. gününden 25. günü akşamına kadar verilecek ve vergiler beyannamenin verildiği ayın son gününe kadar tek taksitte ödenecektir. Örneğin; hesap dönemi 1 Temmuz – 31 Haziran tarihleri ise, bu durumda mükellef yıllık kurumlar vergisi beyanname'sini 1–25 Ekim'e kadar verecek ve vergilerini ekim ayı sonuna kadar ödeyecektir.
Mücbir Sebeplerin Bulunması	- Doğal afetlerin meydana gelmesi, yangın, sel, deprem, (mücbir sebepler- elde olmayan nedenler) vb. nedenler dolayısıyla beyanname verme süresi durur. Duran süre mücbir sebeplerin ortadan kalkması ile yeniden işlemeye başlar. - Zorunlu nedenlerin bitme tarihinden itibaren beyanname verilmeyen süre kadar mükelleflere yeni bir süre verilir.
Zor Durum Halinde	- V.U.K'da sayılan zor durum hallerinde vergi ödevlerini yerine getiremeyen mükellefler Hazine ve Maliye Bakanlığı'na yazılı başvurmaları halinde süre uzatma isteklerinde bulunabilirler. - Hazine ve Maliye Bakanlığı mükellefin isteğini uygun gördüğünde beyanname verme süresini en fazla bir ay uzatabilir.
Haz. ve Mal. Bak'nın Süre Uzatması	Bazı durumlarda Hazine ve Maliye Bakanlığı sermaye şirketleri dışındaki kurumların beyanname verme süresini uzatabilir.
Ülkeyi Terk Halinde	Dar mükellef kurumların faaliyetlerini yıl içinde bırakıp ülkeyi terk etmesi halinde, ülkeyi terk etmeden 15 gün içinde beyanname verilmesi gerekir.

SERVET ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER

1. MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ

Verginin Konusu ve Özellikleri	Vergi Tarifesi	Verginin Tarhı ve Ödenmesi
- Motorlu taşıtlar vergisi mülkiyete bağlı olarak alınan ve süreklilik arz eden, dolaysız, objektif, özel bir servet vergisi olarak kabul edilmiştir. - Motorlu taşıtlar vergisinin konusu, kanunda belirtilen motorlu kara ve hava taşıtlarıdır. - Motorlu araçların, motorlu taşıtlar vergisine konu olabilmesi için, motorunun olması yeterli olmayıp, ayrıca tarifelerde de yer alması gerekir. - Tarifede yer almayan traktörler, silindir hacmi 100 cm³ altında kalan motosikletler, vergisinin konusuna girmez - Motorlu taşıtlar vergisinin mükellefi; trafik, belediye ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na tutulan sivil hava araçları siciline adlarına motorlu taşıt kayıt ve tescil ettirmiş gerçek ve tüzel kişilerdir.	- Motorlu taşıtlar vergisi spesifik niteliğinde olup 3 tarife üzerinden vergilendirilir. Tarife: Otomobil, kaptıkaçtı, arazi taşıtları; yaş ve motor silindir hacmine göre, Tarife: I. tarifiede yazılı taşıtlar dışında kalan motorlu kara taşıtları; yaş, motor silindir hacmi, oturma kapasitesi ve azami toplam ağırlığına göre Tarife: Uçak ve helikopterler (Türk kuşu, Türk Hava Kurumuna ait olanlar hariç); taşıtların yaşları, cinsi ve azami kalkış ağırlığına göre	- Motorlu taşıtlar vergisinde tarha yetkili vergi dairesi taşıtların kayıt ve tescilinin yapıldığı vergi dairesidir. - Motorlu taşıtlar vergisi her yılın Ocak ayının başından itibaren yıllık tarh ve tahakkuk ettirilmiş sayılır ve vergiler her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitle ödenir. - İlk defa kayıt ve tescil yapılan araçların vergileri bir ay içerisinde ödenir. - Alınan araç sıfırda yani kayıt ve tescili yapılmamışsa ve araç yılın ilk 6 aylık döneminde alınmışsa mükellefiyet o yılın ocak ayında başlar. - Alınan araç aynı şartlar altında (yani sıfırda) ve araç yılın ikinci altı aylık dönemi içinde alınmışsa mükellefiyet o yılın temmuz ayında başlar. - Alınan araç daha önce kayıt ve tescili yapılmış bir araçsa (ikinci el) ve yılın ilk altı aylık dönemi içinde alınmışsa mükellefiyet o yılın temmuz ayında başlar. - Aynı şartlar altında (daha önce kayıt ve tescili yapılmışsa yani ikinci el ise) ve araç yılın ikinci altı aylık dönemi içinde alınmışsa mükellefiyet takip eden yılın ocak ayında başlar

2. VERASET ve İNTİKAL VERGİSİ

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ait mallar ile Türkiye'de bulunan malların miras yoluyla veya her hangi bir şekilde karşılıksız olarak bir şahıstan diğer şahsa geçmiş olması Veraset ve İntikal Vergisine konu oluşturur. Bu durum, Türk uyruğunda bulunan şahısların yabancı memleketlerde aynı yollardan edinecekleri mallara da kapsamaktadır.

Veraset Vergisi	İntikal Vergisi
Tereke Vergisi - Ölen kişinin terekası (mirasçılara kalan mal varlığı) mirasçılara geçmeden terekenin tamamı üzerinden artan oranlı olarak alınan bir servet vergisidir. - Objektif bir vergidir.	Miras Payı Vergisi - Bu usulde terekeden mirasçılara intikal eden paylar vergilendirilir. - Verginin mükellefi mirasçıdır. - Sübjektif bir vergidir.
	Sağlar arasında ivazsız (karşılıksız) gerçekleşen intikalleri vergilendirir.

Vergi Tarifesi

Veraset ve intikal vergisi çifte artan oranlı vergiye sahiptir.

Verginin Oranı (%)	
Veraset Yoluyla İntikallerde	İvazsız İntikallerde
1	10
3	15
5	20
7	25
10	30

- Veraset yolu ile gerçekleşen intikallerde beyanname ölen kimsenin ikametgâhındaki vergi dairesine, mirası bırakan veya tasarrufu yapan kimse yabancı ülkede ikamet ediyorsa bu kişilerin son ikametgâhındaki vergi dairesine, mirası bırakan veya tasarrufu yapan Türkiye’de hiç ikamet etmemiş veya son ikametgâhı hiç tespit edilememiş ise Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın belirlediği vergi dairesine verilir.

Veraset ve intikal vergisi tahakkuk tarihinden itibaren 3 yılda her yıl mayıs ve kasım aylarında toplam 6 eşit taksitle ödenir.

- Yabancı ülkelerde bulunan kimseler, beyannamelerini Türk konsolosluklarına verir.
- Diğer yolla intikallerde ise veraset ve intikal vergisi beyanamesi tasarrufu yapan kişinin ikametgâhındaki vergi dairesine verilir.
- Ölüm Türkiye’de meydana gelmiş ve mükellefleri de Türkiye’de bulunuyor ise veraset ve intikal beyanamesi 4 ay (ölen veya mükellefler de aynı yabancı ülkede ise yine 4 ay) içinde verilmesi gerekir.
- Ölüm Türkiye’de meydana gelmiş ise ve mükelleflerde Türkiye dışında başka bir ülkede ise veraset ve intikal beyanamesi 6 ay içinde verilmesi gerekir.
- Ölüm yabancı ülkede meydana gelmiş, mükellefleri de başka bir yabancı ülkede ise ya da ölen kişi ile mirasçının ikametleri arasında kıta farkı varsa, veraset ve intikal beyanamesi 8 ay içinde verilmesi gerekir.
- Gaiplikte veraset ve intikal beyanamesi, gaiplik kararı kesinleştikten sonra 1 ay içinde verilmesi gerekir.

3. EMLAK VERGİSİ

- Emlak vergisi, servet üzerinden alınan, süreklilik taşıyan objektif bir vergidir. Emlak Vergisi Kanunu 1970 yılında kabul edilmiş ve 1986 yılında yerel yönetimlere devredilmiş olup bu yıldan itibaren belediyeler tarafından tahsil edilmeye başlanmıştır. Bu yüzden emlak vergisi, yerel yönetim vergisi olarak da adlandırılabilir.

	Büyükşehir Belediyesi Olmayan Bölgelerde	Büyükşehir Belediyesi Olan Bölgelerde
Meskenler ve Arazi	% 0.1	% 0.2
İşyeri	% 0.2	% 0.4
Arsalar	% 0.3	% 0.6

Emlak vergisi birinci taksiti, mart, nisan ve mayıs aylarında, ikinci taksiti ise kasım ayı içinde olmak üzere iki eşit taksitte ödenir.

Değerli Konut Vergisi

VERGİNİN KONUSU	Türkiye sınırları içinde bulunan mesken nitelikli taşınmazlardan Emlak Vergisi Kanunun 29 uncu maddesine göre belirlenen bina vergi değeri 5.000.000 Türk lirasının üzerinde olanlar değerli konut vergisine tabidir.								
VERGİNİN MÜKELLEFİ	- Değerli konut vergisini mesken nitelikli taşınmazların maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa mesken nitelikli taşınmaza malik gibi tasarruf edenler öder. - Bir mesken nitelikli taşınmaza paylı mülkiyet hâlinde malik olanlar, hisseleri oranında mükelleftirler. - Elbirliği mülkiyette malikler vergiden zincirleme sorumlu olurlar.								
VERGİNİN KONUSU VE ORANLARI	<table> <tr> <td colspan="2">Değerli konut vergisine tabi mesken nitelikli taşınmazlardan değeri (2022 rakamları);</td></tr> <tr> <td>6.173.000 TL ile 9.260.000 TL arasında olanlar (bu tutar dahil) 6.173.000 TL'yi aşan kısmı için</td><td>% 0.3 (binde üç)</td></tr> <tr> <td>12.347.000 TL'ye kadar olanlar (bu tutar dahil) 9.260.000 TL'si için 9.261 TL, fazlası için</td><td>% 0.6 (binde altı)</td></tr> <tr> <td>12.347.000 TL'den fazla olanlar 12.347.000 TL'si için 27.783 TL, fazlası için</td><td>% 0.10 (binde on)</td></tr> </table>	Değerli konut vergisine tabi mesken nitelikli taşınmazlardan değeri (2022 rakamları);		6.173.000 TL ile 9.260.000 TL arasında olanlar (bu tutar dahil) 6.173.000 TL'yi aşan kısmı için	% 0.3 (binde üç)	12.347.000 TL'ye kadar olanlar (bu tutar dahil) 9.260.000 TL'si için 9.261 TL, fazlası için	% 0.6 (binde altı)	12.347.000 TL'den fazla olanlar 12.347.000 TL'si için 27.783 TL, fazlası için	% 0.10 (binde on)
Değerli konut vergisine tabi mesken nitelikli taşınmazlardan değeri (2022 rakamları);									
6.173.000 TL ile 9.260.000 TL arasında olanlar (bu tutar dahil) 6.173.000 TL'yi aşan kısmı için	% 0.3 (binde üç)								
12.347.000 TL'ye kadar olanlar (bu tutar dahil) 9.260.000 TL'si için 9.261 TL, fazlası için	% 0.6 (binde altı)								
12.347.000 TL'den fazla olanlar 12.347.000 TL'si için 27.783 TL, fazlası için	% 0.10 (binde on)								
Verginin Beyanı	Mükellef tarafından, mesken nitelikli taşınmaza ilişkin bina vergi değeri ve meskenin bulunduğu yerdeki Gelir İdaresi Başkanlığına bağlı yetkili vergi dairesine, mesken nitelikli taşınmazın değerinin kanunda belirtilen tutarı aştığı (bu tutar dâhil) yılı takip eden yılın şubat ayının 20. günü sonuna kadar beyanname ile beyan edilir ve ilgili yılın şubat ve ağustos aylarının sonuna kadar iki eşit taksitte ödenir.								

Katma Değer Vergisi Ve Konusu

- Katma Değer Vergisi (kısaca K.D.V.), Türkiye'de yapılan mal ve hizmet teslimlerinde, mal veya hizmeti teslim alanın, teslim edene ödediği vergidir. 1984 yılında kabul edilen kanunla uygulanır.

Konusu;

- Ticari, sanayi, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler
- Her türlü mal ve hizmet ithalatı
- Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon hizmetleri,
- Spor-toto oynanması, piyango tertiplenmesi, at yarışları ve talih oyunları tertiplenmesi, oynanması,
- Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler,
- Müzayede mahallerinde ve gümrük depolarında yapılan satışlar.

Yukarıdaki mal ve hizmetleri teslim eden gerçek ve tüzel kişiler, katma değer vergisinin mükellefidir.

Katma Değer Vergisinde Matrah ve Oran

- Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 20. maddesine göre katma değer vergisinin matrahı, teslim ve hizmetler karşılığında ödenen bedellerdir.
- Katma değer vergisi **kanuni** oranı, vergiye tabi her bir işlem için %10'dur. Cumhurbaşkanı bu oranı, dört katına kadar artırmaya, %1'e kadar indirmeye, bu oranlar dâhilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkilidir.

KDV genelde gerçek usulde vergilendirilir. KDV mükelleflerin yazılı beyanı üzerine tarh olunur. KDV beyannamesi ertesi ayın 24'ü akşamına kadar iş yerinin bulunduğu vergi dairesine verilir ve vergiler o ayın 26'sı akşamına kadar ödenir (Beyanname verilen ayın 26'sı akşamına kadar). Mükellefler hiçbir faaliyette bulunmasalar dahi beyanname verirler.

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ

- ÖTV'de vergi, üretimin ilk aşamasında alınmakta; bundan sonra malların nihai tüketiciye ulaşmasına kadar olan diğer aşamalar vergi dışında kalmaktadır. Yani, ilk aşamada alınan ÖTV, fiyatın içine gizlenmiş olarak tüketiciye yansıtılmaktadır.

BANKA ve SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ

- Verginin konusunu, banka ve sigorta şirketlerinin, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine, her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar oluşturmaktadır. BSMV'nin yasal yükümlüsü; bankalar, sigorta şirketleri ve bankerlerdir.
- Banka ve sigorta muameleleri vergisinin oranı % 15'tir.** Kambiyo işlemlerinde oran **matrahın binde biridir**. Cumhurbaşkanı, bu vergi oranını % 1'e, kambiyo muamelelerinde ise sıfıra kadar indirmeye ve yukarıdaki oranları aşmayacak şekilde yeniden tespit etmeye yetkilidir.
- Toplanan BSMV, yükümlünün beyanı üzerine tarh edilir. Yükümlü, bir ay içindeki vergiye tabi işlemlerini **ertesi ayın 15. günü akşamına kadar muamelelerin yapıldığı yer vergi dairesine bildirir ve bu süre içinde de vergiyi öder.**

Özel İletişim Vergisi

VERGİNİN KONUSU VE ORANLARI	- Her nevi mobil elektronik haberleşme işletmeciliği kapsamındaki (ön ödemeli hatlara yüklemeler için yapılan satışlar dâhil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri % 10 - Radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetleri % 10, - Kablolu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmeti % 10 (a), (b) ve (c) bentleri kapsamına girmeyen diğer elektronik haberleşme hizmetleri %10 oranında özel iletişim vergisine tâbidir.
VERGİNİN MÜKELLEFİ	Yukarıda verginin konusunda sayılan elektronik haberleşme hizmetlerini sunan işletmecilerdir.
VERGİNİN MATRAHI	Katma değer vergisi matrahını oluşturan unsurlardır.
VERGİNİN BEYANI	Bir aya ait özel iletişim vergisi, izleyen ayın on beşinci günü akşamına kadar beyan edilerek aynı süre içinde ödenir.
Özel iletişim vergisi, katma değer vergisi matrahına dâhil edilmez, gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında gider kaydedilmez ve hiçbir vergiden mahsup edilmez.	

Dijital Hizmet Vergisi

VERGİNİN KONUSU	Dijital ortamda sunulan hizmetler
VERGİNİN MÜKELLEFİ	Dijital hizmet vergisinin mükellefi, dijital hizmet sağlayıcılarıdır.
VERGİNİN MATRAHI	Dijital hizmet vergisinin matrahı, ilgili birer aylık vergilendirme dönemlerinde verginin konusuna giren hizmetler nedeniyle elde edilen hasılattır
VERGİNİN ORANI	Verginin oranı %7,5 olarak belirlenmiştir. Ancak Cumhurbaşkanı, bu oranı hizmet türleri itibarıyla ayrı ayrı veya birlikte %1'e kadar indirmeye, iki katına kadar artırmaya yetkilidir.
VERGİNİN BEYANI	Dijital hizmet vergisinde vergilendirme dönemi, takvim yılının birer aylık dönemleridir. Mükellefler ve vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar, dijital hizmet vergisi beyannamelerini, vergilendirme dönemini takip eden ayın sonuna kadar ilgili vergi dairesine vermekle ve aynı süre içerisinde ödemekle yükümlüdürler.